

ATATURK
UNIVERSITY
PUBLICATIONS

EDUCATION AND TECHNOLOGY IN INFORMATION SCIENCE *ETIS*

Faculty of Letters, Department of Information and Records Management

E-ISSN 2980-3438 • June 2024 • Volume 02 • Issue 01

Education and Technology in Information Science

ETIS

Yılda iki kez [Haziran-Aralık] yayımlanır
Published semi-annually [June-December]

e-ISSN: 2980-3438

Dergi Sahibi / Owner of Journal

Prof. Dr. Dilaver DÜZGÜN • Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dekanı • duzugun@atauni.edu.tr

Başeditör / Editor-in-Chief

Doç. Dr. Nermin ÇAKMAK • Atatürk Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü nermin.cakmak@atauni.edu.tr

Editör Kurulu / Editors

Doç. Dr. Ömer KOÇAK • Atatürk Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü • kocakomer@atauni.edu.tr
Prof. Dr. Engin BAYSEN • Yakın Doğu Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi • engin.baysen@neu.edu.tr
Prof. Dr. Tomasz KRUSZEWSKI • Nicolaus Copernicus Üniversitesi Bilişsel Bilimler Bölümü • tomkrus@umk.pl
Prof. Dr. Malgorzata FEDOROWICZ-KRUSZEWSKA • Nicolaus Copernicus Üniversitesi Bilgi Alanı Araştırma Bölümü Bilgi ve İletişim Araştırmaları Enstitüsü • fema@umk.pl

İngilizce Dil Editörleri / English Language Editors

Dr. Öğr. Üyesi Cansu GÜR • Atatürk Üniversitesi Amerikan Kültürü ve Edebiyatı Bölümü • cansu.gur@atauni.edu.tr
Magdalena URBANSKA • magdalena.urbanska.nl@gmail.com
Hilal SEZGİN • Kemer Halk Eğitim Merkezi • hilalakyuz@hotmail.com

İstatistik Editörü / Editor-in-Statistics

Dr. Öğr. Üyesi Kamber KAŞALI • Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Biyoistatistik ve Tıp Bilişimi Anabilim Dalı
kamber@atauni.edu.tr

Editör Yardımcıları / Editorial Assistants

Arş. Gör. Talih ÖZTÜRK • İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü • talih.ozturk@ikc.edu.tr
Gurbet EVSEL • COBB County Library System • gurbetevsel@gmail.com

Teknik Editör / Technical Editor

Arş. Gör. Dr. Mehmet Kürşat DEĞER • Atatürk Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü • kursat.deger@atauni.edu.tr

Mizanpaj Editörü / Layout Editor

Bahar GALAN • Atatürk Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü • Bahar_74B@hotmail.com

Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü yayın organı olan *Education and Technology in Information Science (ETIS)*, kütüphane ve enformasyon bilimi alanında eğitim ve teknoloji konularında disiplinlerarası temel ve uygulamalı çalışmaları yayımlayan hakemli, uluslararası bilimsel bir dergidir. 2022 yılında kurulan ETIS, yılda iki sayı (Haziran, Aralık) ve elektronik olarak yayımlanmaktadır. Yayın dili Türkçe ve/veya İngilizce'dir. Açık erişim yaklaşımını benimsemektedir. Makale, yazı vb. için herhangi bir işlem ücreti talep edilmemektedir. ETIS'e gönderilen makaleler ve yazılar Editör Kurulu ve Hakem Kurulu incelemesinden geçer. Editöryal incelemeden geçen araştırma makaleleri, Hakem Kurulu tarafından çift körleme yöntemiyle bilimsel olarak değerlendirilir. Makalelerde ve yazılarda yer alan fikir, görüş, düşünce, öneri vb.' den yazar/ları sorumludur. Yazılardaki görüşler ETIS'in görüşü olarak değerlendirilemez.

The Education and Technology in Information Science (ETIS) is the official publication of the Atatürk University, Faculty of Letters, Department of Information and Document Management. It is a peer-reviewed, international scientific journal that publishes interdisciplinary basic and applied studies on education and technology in the field of library and information science. Established in 2022, ETIS is published biannually (June and December) and electronically. Publication language is Turkish and/or English. It adopts an open access approach. No processing fee is required for articles to be submitted to the journal. Articles submitted to the ETIS are reviewed by the Editorial Board and the Referee Board. Research articles that pass the editorial review are evaluated scientifically by the Referee Board using the double-blind method. The author/s are responsible for the ideas, opinions, thoughts, suggestions, etc. contained in the articles. The opinions in the articles cannot be considered as the opinions of the ETIS.

Dergi İletişim / Journal Communication

Yayımlayan/Publisher • Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü / Atatürk University, Faculty of Letters, Department of Information and Document Management

Posta Adresi / Postal Address: Atatürk Üniversitesi Yeni Edebiyat Fakültesi 25400, Yakutiye, Erzurum / TÜRKİYE / TURKEY

Tel/Phone: +90 442 231 11 11 / 8122

Web: <https://derajpark.ora.tr/tr/pub/etis>

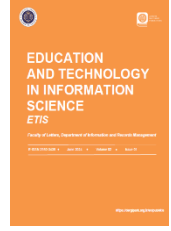

Education and Technology in Information Science

ETIS

<https://dergipark.org.tr/en/pub/etis>

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

	Sayfa / Page
Derleme / Review	
Parlamento Kütüphane Hizmetleri ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Kütüphanesi Örneği	1
<i>Parliamentary Library Services and the Case of the Grand National Assembly Library of Turkey</i>	
Sefer YAZICI	16
Kişisel Verileri Korumak İçin Kişilerin Bilinçlenmesinin Gerekliği	
<i>Necessity of Raising Individuals Awareness to Protect Personal Data</i>	
Murat Osman KANDIR	
Nexus Between Information Technology and Telecommunications: Academic Libraries' Direction	25
<i>Bilgi Teknolojisi ve Telekomünikasyon Arasındaki Bağlantı: Akademik Kütüphanelerin Yönü</i>	
Olayinka MAKİNDE, Temitope OLATUNJI, Andrew Olukunmi IGBINLOLA, Sarah vou GYANG	

Parliamentary Library Services and the Case of the Grand National Assembly Library of Turkey

Parlamento Kütüphane Hizmetleri ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Kütüphanesi Örneği

Sefer YAZICI¹

Türkiye Büyük Millet Meclisi, Ankara, Türkiye

ABSTRACT

The mission of parliamentary libraries is to organize and make available to parliament information resources to support and facilitate parliamentary activities. The aim of this research is to examine the functions of parliamentary libraries in meeting the information needs of parliaments, the history, administrative structure and services of the Grand National Assembly of Turkey (GNAT) Library based on legal and administrative documents from the Ottoman period to the present. The research is based on documentary source and content analysis method from qualitative research methods. Parliamentary libraries are established primarily to meet the information needs of members of the legislature and employees. In this respect, parliamentary libraries have the status of special libraries. The history of parliamentary libraries is directly linked to the establishment of parliaments. In this respect, the history of the library services of the Grand National Assembly of Turkey dates back to the Ottoman period. The library collection covers the period of Ottoman Parliament and Majlis-i Ayân, the period of the National Struggle and the establishment of the Republic of Türkiye for more than a hundred years. The collection mostly covers political science, international relations, law, public administration, economics, history, literature, philosophy etc. It also has a collection of local, national and international periodicals covering the pre-Republican period. Within the scope of the study, the role of parliamentary libraries in meeting the information needs in parliaments was discussed, and administrative and legal documents related to the GNAT Library, which is a parliamentary library, were identified and examined. Additionally, information about the library collection and services is presented.

Keywords: Parliamentary libraries, legislative libraries, Meclis-i Mebusan library, GNAT library, Grand National Assembly of Turkey

ÖZ

Parlamento kütüphanelerinin misyonu, parlamento faaliyetlerini desteklemek ve kolaylaştırmak için bilgi kaynaklarını düzenleyerek parlamentonun kullanımına sunmaktır. Bu araştırmanın amacı parlamentoların bilgi ihtiyacının karşılanmasında parlamento kütüphanelerinin işlevlerini, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Kütüphanesinin tarihçesini, idari yapısını ve hizmetlerini Osmanlı döneminden günümüze hukuki ve idari belgelere dayalı olarak incelemektir. Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden belgesel kaynak ve içerik analizi yöntemine dayanmaktadır. Parlamento kütüphaneleri öncelikle yasama organı üyeleriyle çalışanların bilgi ihtiyaçları karşılanmak amacıyla kurulurlar. Bu yönüyle parlamento kütüphaneleri ihtisas kütüphanesi türündedir. Parlamento kütüphanelerinin tarihi parlamentoların kuruluşuyla doğrudan bağlantılıdır. Bu itibarla TBMM kütüphane hizmetlerinin geçmişi Osmanlı dönemine dayanmaktadır. Kütüphane koleksiyonu Osmanlı Meclis-i Mebûsân ve Meclis-i Ayân dönemi, Millî Mücadele dönemi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan günümüze yüz yılı aşan zaman dilimini kapsamaktadır. Koleksiyon çoğunlukla siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler, hukuk, kamu yönetimi, ekonomi, tarih, edebiyat, felsefe vb. alanlara ait eserlerden oluşmaktadır. Aynı zamanda Cumhuriyet öncesi dönemi de kapsayan yerel, ulusal ve uluslararası süreli yayın koleksiyonuna sahiptir. Çalışma kapsamında parlamentolarda bilgi ihtiyacının karşılanmasında parlamento kütüphanelerinin rolü ele alınmış, bir parlamento kütüphanesi olan TBMM Kütüphanesine ilişkin idari ve hukuki belgeler tespit edilerek incelenmiştir. Ayrıca kütüphane koleksiyonuna ve hizmetlerine ilişkin bilgiler ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Parlamento kütüphaneleri, yasama kütüphaneleri, Meclis-i Mebusan Kütüphanesi, TBMM Kütüphanesi, Türkiye Büyük Millet Meclisi.

Geliş Tarihi/Received 23.02.2024
Kabul Tarihi/Accepted 24.05.2024
Yayın Tarihi/Publication Date 30.06.2024

Sorumlu Yazar/Corresponding author:
Sefer YAZICI

E-mail: sefer yazici06@gmail.com

Cite this article: Yazıcı, S. (2024).

Parliamentary Library Services and the Case of the Grand National Assembly Library of Turkey. *Education and Technology in Information Science*, 2(1), 1-15.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Giriş

Demokratik yönetim sistemlerinde politik kararların meşruiyeti parlamentolara dayanır. Parlamentolar demokrasi kültürüne dayanan kurumlardır. Parlamento çalışmalarının temsili, şeffaf, erişilebilir ve etkili olması beklenmektedir. Bu işlevlerin yerine getirebilmesinde parlamenterlerin güncel ve tarafsız bilgi kaynaklarına zamanında erişmelerinin önemi büyüktür (Anghelescu, 2010, s. 1). Esas olarak yasama, denetim ve temsil misyonlarını üstlenen parlamentolar, gereksinim duydukları bilgi ve diğer lojistik ihtiyacı, bünyelerinde yer alan idari birimler aracılığıyla sağlamaktadır.

Parlamentolar kurulurken ilk idari yapılarında genel olarak yasama hizmetlerine destek birimlerinin yanı sıra kütüphane birimine de yer verildiği görülmektedir (Galluzzi, 2010, s. 549). Osmanlı Parlamentosu'nun ilk idari teşkilat yapısında da Kütüphane birimine yer verilmiştir (Meclis-i Mebûsân, 1332a). Parlamento kütüphaneleri, parlamentoların araştırma ve bilgi kapasitesini güçlendiren kurumlardır.

Parlamento kütüphaneleri öncelikle yasama organı üyeleri ve çalışanlarının bilgi ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla kurulurlar. Bu yönüyle parlamento kütüphaneleri özel kütüphane statüsünde değerlendirilmektedir (Cuninghame, 2009, s. 12). Parlamento kütüphaneleri, diğer özel kütüphane türleri gibi, büyüklükleri ve sundukları hizmet türleri bakımından farklılıklar gösterir. Çalışan personel sayısı bakımından da birkaç personelin görevli olduğu kütüphanelerle birlikte yüzlerce personele sahip parlamento kütüphane örnekleri bulunmaktadır. Koleksiyonlarının kapsamı ve benzersiz kullanıcı profili dikkate alındığında parlamento kütüphaneleri aynı zamanda bir ihtisas kütüphanesi türüdür (Anderson vd., 2022, s. 83). Bununla birlikte Amerikan Kongre Kütüphanesi örneğinde olduğu gibi halka açık milli kütüphane statüsüne sahip parlamento kütüphaneleri de mevcuttur.

Parlamento kütüphanelerinin kuruluş tarihi, içinde buldukları parlamentoların kuruluş tarihine yakındır. Fransa Ulusal Meclis Kütüphanesi (1796) ve ABD Kongre Kütüphanesi (1800) faaliyete geçme bakımından ilk kurulan parlamento kütüphaneleri arasındadır. TBMM Kütüphanesi'nin tarihi, Osmanlı Meclis-i Ayân ve Meclis-i Mebûsân dönemine dayanmaktadır. Osmanlı parlamentosunda ilk defa 1909 yılında Çırağan Sarayı'nda Meclis-i Mebûsân ve Meclis-i Ayân üyelerine kütüphane hizmeti vermek üzere özel bir salonun tahsis edildiği bilinmektedir (Ege, 1978, s. 1). Bununla birlikte Meclis'in idari teşkilatına yönelik ilk Resmî düzenleme 1916 yılında

gerçekleştirilmiştir. Kütüphane Resmî olarak, Meclis-i Mebûsân Nizamnâme-i Dâhilîsi'nin (İçtüzüğü) 190. maddesi gereği 10 Mart 1916 tarihinde kabul edilen Meclis-i Mebûsân İdare-i Dâhiliyye Nizamnamesi (İdari Hizmetler Yönetmeliği) ile kurulmuştur. Aynı zamanda Meclis İdari Teşkilatı'nın oluşturulmasına yönelik ilk kapsamlı düzenleme olan Meclis-i Mebûsân İdare-i Dâhiliyye Nizamnamesi'nde, idari teşkilat birimleri ile çalışanlarının görev ve sorumlulukları ayrıntılı olarak düzenlenmiştir (Meclis-i Mebûsân, 1332a).

TBMM Kütüphanesi, tarihi koleksiyonu ve sunmuş olduğu hizmetler itibarıyla ülkemizin önde gelen tarihi bilgi ve belge merkezleri arasında yer almaktadır. Kütüphane koleksiyonu Osmanlı Meclis-i Mebûsân ve Meclis-i Ayân dönemi, Millî Mücadele dönemi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan günümüze yüz yılı aşkın bir zaman dilimini kapsamaktadır. Kütüphane koleksiyonu daha çok uluslararası ilişkiler, hukuk, siyaset bilimi, kamu yönetimi, ekonomi, tarih, edebiyat, felsefe vb. alanlara ait eserlerden oluşmaktadır. Bu yönüyle Kütüphane, koleksiyonunda hem Osmanlı hem de Cumhuriyet dönemi eserlerini bulunduran bir ihtisas kütüphanesi olma özelliği taşımaktadır. Öncelikle milletvekillerinin bilgi ve belge ihtiyacının karşılanmasına yönelik faaliyet gösteren kütüphane, ayrıca akademisyenler ile yerli ve yabancı araştırmacılar tarafından da kullanılmaktadır.

Bu çalışma ile parlamentolarda bilgi ihtiyacının karşılanmasında parlamento kütüphanelerinin misyonu, bir parlamento kütüphanesi olan TBMM Kütüphanesi'nin belgelere dayalı olarak tarihçesi, idari yapısı, hizmetleri ve kütüphanenin Türk kütüphaneciliği için önem arz eden faaliyetlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma, ilgi duyulan konu ya da etkinliklerin bir betimlemesini, tasvirini elde etmeyi amaçlayan betimsel araştırma modeline dayanmaktadır (Aziz, 2017, s. 26). Bu kapsamda TBMM Kütüphanesine ilişkin idari ve hukuki belgelerin tespit edilmesi için T.C. Resmî Gazete, Düstur, Sicilli Kavanini, TBMM Kanunlar Dergisi, TBMM kütüphane ve arşiv katalogları ile literatür taranmıştır. Araştırma konusu kapsamında önem arz eden meclis içtüzükleri ve kurum teşkilat kanunları başta olmak üzere, kanun, meclis kararı, tüzük, yönetmelik, rapor vb. idari ve hukuki düzenlemeler tespit edilmiştir. Yüz yılı aşkın bir zaman dilimine ait düzenlemeler, Osmanlı Dönemi ve TBMM dönemi başlıkları altında incelenmiştir. Ayrıca kütüphane koleksiyonuna ilişkin veriler ile sunulan hizmetler ortaya konulmuştur.

Parlamentolarda Bilgi İhtiyacı ve Parlamento Kütüphaneleri

Parlamentolarda kanun ve karar biçiminde sonuçlanan

düzenleyici ilkeler belirlenmekte, yürütme faaliyetleri de bu ilkeler çerçevesinde denetlenmektedir. Ayrıca ulusal ve uluslararası ölçekte temsil misyonu yerine getirilmektedir. Bu iş ve işlemler, çok yönlü ve zamana yayılan bilgi üretim ve paylaşım süreçlerini gerekli kılmaktadır.

Parlamento idari teşkilatlarında yer alan hizmet birimleri parlamentolara ve ilgili komisyon ve kurullara bilgi desteği başta olmak üzere temsil, tanıtım, koordinasyon, lojistik ve yönetsel alanlarda destek sunmaktadır (TBMM, 2010, s. 59). Parlamentoların bilgi sağlayıcı, iletici, yorumlayıcı ve sentezleyici rolleri dikkate alındığında yasama, denetim ve temsil süreçlerinde sunulan bilgi hizmetlerinin önemi anlaşılmaktadır. Demokratik yasama organlarının işleyişinde güvenilir ve zamanında bilgiye erişim önemlidir. Parlamento çalışmalarına yönelik potansiyel bilgi kaynakları ise dağıtık yapıda ve çok çeşitlidir. Buradaki zorluk, mevcut bilgilerin, kolay erişilebilir ve zamanında sağlanabilecek biçimde kullanıma sunulmasıdır (Miller vd., 2004, s. 3). Parlamento kütüphane ve araştırma hizmetleri ile tarafsız ve ilgili bilgiler sağlanarak parlamentonun etkinliğine katkıda bulunulur (Cuninghame, 2009, s. 9).

Parlamento kütüphaneleri öncelikle milletvekillerinin faaliyetleri esnasında ihtiyaç duyabilecekleri bilgi ve belgelerin sağlanması amacıyla hizmet ederler. Bununla birlikte meclis ihtisas komisyonları ile araştırma ve soruşturma komisyonlarına, milletvekili danışmanları ile yardımcı personeline, meclis çalışanlarına, parlamento muhabirleri ile dış araştırmacılara da hizmet sunarlar. Parlamento kütüphanelerinin temel kuruluş amacı milletvekillerinin karar verme süreçlerini desteklemek için kaliteli bilgi hizmeti sağlamaktır (Watt, 2010, s. 435). Çoğu parlamento kütüphanesinde kitap, süreli yayın, elektronik kaynak, veri tabanı aboneliği, referans ve ödünç verme gibi geleneksel kütüphane hizmetleri sunulmaktadır. Bu hizmetlerin yanı sıra yasama belgelerine erişim, dokümantasyon, seçmeli bilgi yayımı, bilgi ve araştırma hizmetleri gibi özel hizmetler de sağlamaktadır (Robinson, 2003, s. 501).

Parlamentolarda analiz edilmiş bilgi ihtiyacının karşılanması amacıyla kütüphane içinde veya ayrı bir idari servis olarak araştırma hizmetleri birimi kurulur. Araştırma hizmetlerinin sunulmasında kütüphanecilerin organize etme, sınıflandırma ve araştırma becerilerine ek olarak belirli bir alanda uzmanlık bilgisine de ek olarak analitik ve yazma becerilerine de ihtiyaç duyulur (Cuninghame, 2009, s. 66). Araştırma servisinin ürünleri akademik araştırmadan ziyade mevcut bilgi ve kaynakların analizine dayanır (Bennett, 2017, s. 16). Araştırma biriminde görevli uzman veya araştırmacı, konuya ilişkin kaynakları analiz ederek kendi uzmanlık bilgisini de kullanarak parlamentolar için faydalı

olacak biçimde sentez yapar. Araştırma hizmetleri biriminin çalışmaları parlamentolar için belirli sorunların anlaşılmasını ve çözüm geliştirilmesini kolaylaştırır (Anderson vd., 2022, s. 43). Araştırma hizmetleri biriminin idari örgütlenme biçimi ne olursa olsun, görev sorumluluklarını etkin biçimde yerine getirebilmek için parlamento kütüphanesi ile yakın ilişki içinde çalışır.

Meclis Kütüphanesinin Tarihi: Osmanlı Meclisleri Dönemi

TBMM Kütüphanesi'nin tarihi Osmanlı dönemine dayanmaktadır. Osmanlı parlamentosunun açılışından sonra birkaç yıl içinde kütüphane hizmetlerinin organize edildiği görülmektedir.

İlk Osmanlı Anayasası olan Kanûn-ı Esâsî 23 Aralık 1876'da ilan edilmiştir. Anayasaya göre kurulan Meclis-i Umûmî, üyeleri padişah tarafından atanan Heyet-i Âyan ile halk tarafından seçilen Heyet-i Mebûsân (Meclis-i Mebûsân) üyelerinden oluşmaktaydı. Meclis-i Umûmî, 19 Mart 1877'de açılmıştır (Güneş, 1997, s. 86). Meclis-i Mebûsân'ın faaliyetlerine 14 Şubat 1878'de son verilmesiyle, tarihte I. Meşrutiyet dönemi olarak da bilinen dönem sona ermiştir. 23 Temmuz 1908'de Kanûn-ı Esâsî'nin yeniden yürürlüğe konulması ve Meclis-i Mebûsân'ın tekrar açılmasıyla başlayan II. Meşrutiyet dönemi ise 1908-1920 yılları arasında dört yasama dönemini kapsamaktadır (Güneş, 1997, ss. 506-573).

Osmanlı döneminde ilk Meclis çalışmaları, İstanbul'un Sultanahmet semtinde üniversite binası olarak yapılan Dârülfünun binasında yürütülmüştür. I. Meşrutiyet dönemi ile II. Meşrutiyet döneminin başında Osmanlı parlamentosuna kısa bir süre ev sahipliği yapan bina, 1933 yılında çıkan yangın sonucunda tamamen yıkılmıştır (Akyürek, 2008, s. 108). II. Meşrutiyet döneminde 14 Kasım 1909 tarihinden itibaren Meclis binası olarak Çırağan Sarayı kullanılmaya başlanmıştır (Olgun, 2014, s. 118). Saray'da 19 Ocak 1910 yılında çıkan yangında, eşyalarla birlikte Resmî evrak ve kütüphanede bulunan kitapların büyük bir kısmı da yanarak yok olmuştur (Yaman, 1945, s. 28; Ege, 1978, s. 1). Çırağan Sarayı yangınından sonra binanın kullanılamaz hale gelmesi üzerine Meclis çalışmaları için kısa bir süre Yıldız'daki Serasker Konağı kullanılmıştır. Fındıklı'da bulunan Cemile Sultan Sarayı'nın Meclis binası olarak düzenlenmesiyle birlikte, Osmanlı Meclisleri 1920 yılında kapanana kadar faaliyetlerini bu binada sürdürmüştür (Ege, 1978, s. 2).

Osmanlı döneminde, Meclis'in kendisi gibi kütüphane hizmetleri de amacına uygun olarak inşa edilmeyen mekânlarda yürütülmüştür. Bununla birlikte Meclis faaliyetleri için Çırağan Sarayı'nın kullanıldığı 1909 yılında

kütüphane için ilk defa bir salonun tahsis edildiği bilinmektedir (Ege, 1978, s. 1). Bu dönemde, Bağdad Mebûsu Sason Efendi'nin öncülüğünde, modern kütüphanecilik usul ve esaslarına göre kitap koleksiyonunun oluşturulmasına ve kütüphane hizmetlerinin yapılandırılmasına yönelik kapsamlı bir çalışma başlatılmıştır. Çırağan Sarayı'nda kurulan Kütüphane'nin ilk kütüphanecileri (Hâfız-ı Kütüb) olarak, Ercüment Ekrem Bey (Talu) ve Mehmed Nebil Bey (Emirbuharioğlu) görevlendirilmişlerdir (Ege, 1978, s. 24). Ercüment Ekrem Bey 1910-1912 yılları arasında görev yapmıştır. Mehmed Nebil Bey ise 1911 yılında başladığı görevini TBMM Kütüphanesi'nde de sürdürerek 1948 yılında emekli olmuştur (Ege, 1978, s. 27; Rukancı ve Anameriç, 2004, s. 9).

Osmanlı döneminde Resmî olarak teşekkül eden ilk Meclisin idari yapısında kütüphane hizmetleri, milletvekillerinden oluşan "Kütüphane Encümeni (komisyon)" tarafından yürütülmüştür. Bu yapı TBMM açıldıktan sonra da devam etmiştir. Kütüphane 1961 yılında kabul edilen 231 sayılı kanunla idari olarak Genel Sekreterliğe bağlanmıştır.

Osmanlı Meclisleri Döneminde Kütüphane Hizmetlerine İlişkin Yasal ve İdari Düzenlemeler

Osmanlı Meclis-i Umûmîsi'ni oluşturan Meclis-i Mebûsân ile Meclis-i Ayân'ın idari teşkilatlarına ilişkin ilk düzenlemeler bu meclislere ait içtüzüklere dayanmaktadır. 13 Mayıs 1877 tarihli Meclis-i Mebûsân Nizamnâme-i Dâhilîsi (Meclis İçtüzüğü) ve 20 Eylül 1877 tarihli "Meclis-i Ayân Nizamnâme-i Dâhilîsi"nin ilk biçimlerinde Meclis'in idari teşkilat birimlerine yönelik doğrudan bir hüküm yer almamaktadır (TBMM, 2017, s. 4). Meclislerin çalışma biçimini belirleyen bu içtüzüklerde ihtiyaçlar doğrultusunda farklı zamanlarda birçok değişiklik yapılmıştır (Armağan, 1972, s. 23).

Meclis-i Mebûsân'ın 29 Şubat 1331 [1915] tarihli oturumunda Meclis-i Mebûsân Nizamnâme-i Dâhilîsi'ne (İçtüzük) 190. madde eklenmiştir (Meclis-i Mebûsân Zabıt Ceridesi, 1331, s. 491). Madde, Başkanlık Divanı tarafından düzenlenecek Meclis-i Mebûsân İdare-i Dâhiliye Nizamnâmesi ile Meclis'in idari yapısının, personelin görev ve sorumlulukları ile tâyin ve terfi usullerinin belirlenmesini içermektedir. Bu kapsamda 10 Mart 1332 [1916] tarihinde "Meclis-i Mebûsân İdare-i Dâhiliye Nizamnâmesi" çıkarılmıştır. Bu düzenlemenin Meclis'in idari teşkilatının oluşturulmasına yönelik ilk kapsamlı düzenleme olduğu söylenebilir.

Meclis-i Mebûsân İdare-i Dâhiliye Nizamnâmesi (İdari Hizmetler Yönetmeliği)

"Meclis-i Mebûsân Nizamnâme-i Dâhilîsi"nin 190'ıncı maddesi gereği Başkanlık Divanı tarafından 10 Mart 1332 [1916] tarihinde kabul edilen "İdari Hizmetler Yönetmeliği"yle, Meclis idari teşkilat birimleri ile çalışanlarının görev ve sorumlulukları ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Bu düzenlemeyle Resmî olarak milletvekillerinden oluşan özel komisyona bağlı Kütüphane birimi kurulmuştur. Kütüphane, ilk Meclis idari yapısında yer almıştır.

10 Mart 1916 tarihli "Meclis-i Mebûsân İdare-i Dâhiliye Nizamnâmesi"nde Kütüphane memurluğunun görev ve sorumlulukları aşağıdaki biçimde ifade edilmiştir (Meclis-i Mebûsân, 1332a, s. 3, 8):

Madde 12: Kütüphaneye memuru kütüphanede mevcut kitabları suret-i muntazamada kayd ve bunlara ait mufassal fihristleri tanzim ve Kütüphane Encümeni tarafından tedarikine lüzum gösterilecek kitaplar ve abone olunacak resail ve ceraid hakkında icap eden muamelatı ifa ve takip eyler.

Kütüphanenin umûr-u dâhiliyesi bir tâlimât-nâme-i mahsusâ tevfikân cereyan eder [1].

[1] Nizamnâme-i Dâhili:

Madde 170: Meclis-i Mebûsân Kütüphanesi herbir içtimâin ibtidâsında beş kişilik bir encümenin taht-ı idaresine vaz' olunur.

Bu encümen ikisi idare memurlarından ve üçü Heyet-i Mebûsân tarafından intihap olunmuş diğer Mebûsândan teşekkül eder. Kitab, ceride, harita, vesâire intihâbı encüme aittir.

Sıra ile encümenin bir âzası bilhassa kütüphaneye nezaret eder. Encümen her içtimâ nihayetinde netice-i mesaisini mübeyyin bir rapor tanzim eder.

Bu rapor tab' ve tevzi olunur.

Madde 171: Hâfız-ı kütüb, mevcut kitablar ile gazete vesâirenin muntazam kaydını tutmakla mükellef ve

bundan mesûl olup, açık bulunduğu saatlerde kütüphane derûnunda bulunacaktır.

Madde 172: İlm ve haber verilmedikçe hiçbir kitab kütübhaneden çıkamaz.

Hiçbir Mebûs bir kitabı nezdinde bir aydan fazla müddet alıkoymaz.

Bir kitab zamanında iade edilmezse, kitabın unvânı ile alan mebûsun ismi bir varakaya yazılıp kütüphane dâhilinde talik olunur.

Meclis-i Mebûsân Nizamnâme-i Dâhilîsi

Meclis-i Mebûsân'ın 5 Teşrinisâni [Kasım] 1332 [1916] tarihli oturumunda "Meclis-i Mebûsân Nizamnâme-i Dâhilîsi"nde yapılan değişiklikle Meclis'in idari yapısına ilişkin bazı maddeler eklenmiştir (Meclis-i Mebûsân, 1332b, Meclis-i Mebûsân Zabıt Ceridesi, 1332a, s. 25-26). Meclis'in idari teşkilat yapısının tanımlandığı 10 Mart 1936 tarihli "Meclis-i Mebûsân İdare-i Dâhiliye Nizamnâmesi"nde 1. madde olarak kabul edilen düzenleme, İçtüzüğe 166. madde olarak eklenmiştir. Kütüphane hizmetlerine ilişkin 170, 171 ve 172. maddeleri de 5 Kasım 1916 tarihli Meclis-i Mebûsân oturumunda görüşülerek kabul edilmiştir. Böylece 10 Mart 1916 tarihinde kabul edilen İdari Hizmetler Yönetmeliğinde yer alan düzenlemeler 5 Kasım 1916 tarihinde İçtüzüğe de yansıtılmıştır.

Meclis-i Ayân Nizamnâme-i Dâhilîsi

"Meclis-i Ayân Nizamnâme-i Dâhilîsi"nde yapılan değişiklikle Meclis-i Ayân'ın bürokratik hizmetleri yasama (Hidemât-ı Teşriyye) ve idari hizmetler (Hidemât-ı İdariyye) olmak üzere iki kısma ayrılmıştır. 1333 [1917] tarihli Meclis-i Ayân içtüzüğünde, Kütüphane hizmetlerinin kestörlerin (idare amirleri) sorumluluğunda idari memurlar tarafından yerine getirileceği ifade edilmiştir (Meclis-i Ayân, 1333, s. 46-47).

İlk Kütüphane Encümeni ve 1917 tarihli Meclis-i Mebûsân Kütüphanesi Hakkında Rapor

Meclis-i Mebûsân'ın 19 Teşrinisâni [Kasım] 1332 [1916] tarihli oturumunda, ilk Kütüphane Encümeni'nin seçilmesine ilişkin teklif kabul edilmiştir. Buna göre, Bağdad Mebûsu Sason Efendi, Ayıntab Mebûsu Ali Cenani Bey ve Ertuğrul Mebûsu Şemseddin Bey ilk Kütüphane Encümeni

üyeleri olmuştur (Meclis-i Mebûsân Zabıt Ceridesi, 1332b, s. 54).

Kütüphane Encümeni 1917 yılında, Meclis-i Mebûsân Nizamnâme-i Dâhilîsinin 170. maddesi gereği kütüphane hizmetlerine ilişkin ilk raporunu Başkanlık Divanı'na sunmuştur (Sason Efendi, 1333). Bağdad Mebûsu Sason Efendi tarafından kaleme alınan raporda kitapların sağlanması, kaydı, tasnifi ve ödünç verilmesi gibi hizmetler ayrıntılı biçimde ele alınmıştır. Ayrıca Sason Efendi'nin başkanlığında Meclis kütüphanecileri Ercüment Ekrem Bey ve Mehmed Nebil Bey'in katkılarıyla Kütüphane koleksiyonunun düzenlenmesi için geliştirilen onluk sınıflama sistemine yer verilmiştir. Rapor, içeriği ve ortaya koyduğu usul ve esaslar bakımından Meclis Kütüphanesi'nin yanı sıra Türk kütüphanecilik tarihi açısından da önem arz etmektedir.

Raporda, Kütüphane koleksiyonunun milletvekillerinin faaliyetlerine destek olma hedefi doğrultusunda geliştirildiği ve özellikle hukuk ve iktisat alanına yönelik kitaplara öncelik verildiği ifade edilmiştir. Kütüphane koleksiyonunda yer alan 2,277 eserden Arap harfleriyle yazılanlar Şarkıyye, Arap harfleri dışındaki eserler ise Garbiyye başlıkları altında, geliştirilen onluk sınıflama sistemine göre listelenmiştir.

Kütüphane koleksiyonu, Meclis Kütüphanesi için geliştirilen sınıflama sistemine göre on ana konu başlığı altında tasnif edilmiştir. Ana konu başlıkları ve altında yer alan alt konu başlıkları o dönemde kullanılan Arap alfabesi harfleriyle kodlanmıştır. Aşağıda Tablo 1 ve Tablo 2'de sunulduğu üzere sınıflama sisteminde birinci harf ana konuyu, ikinci harf ise alt konu başlıklarını ifade etmektedir:

Tablo 1

Meclis-i Mebûsân Kütüphanesi Sınıflama Sistemi Ana Konu Başlıkları (Sason Efendi, 1333, s. 8)

1) İlähiyât	A [Elif]
2) Tarih	T [Te]
3) Coğrafya	C [Cim]
4) Neşriyât-ı teşri'ye (<i>Yasamaya İlişkin Yayınlar</i>)	R [Re]
5) Hukuk-ı esâsiye (<i>Anayasa Hukuku</i>)	S [Sin]
6) İktisâd	S [Sad]
7) Asâr-ı muhite ve resâil-i mevkûte-i umumiye (Umumi Eserler ve Süreli Yayınlar)	T [Ti]
8) Kavânîn (<i>Kanunlar</i>)	K [Kaf]
9) Lisanyât (<i>Dil</i>)	L [Lam]
10) Asâr-ı mütenevvia (<i>Çeşitli Eserler</i>)	M [Mim]

Not. Konu başlıkları o dönemde kullanılan Arap alfabesi harfleriyle kodlanmıştır.

Tablo 2

Kavânîn” ana konu başlığına ait alt başlıklar (Sason Efendi, 1333, s. 10)

Kavânîn (K)	
1) Âsâr-ı muhite ve resâil-i mevkute (<i>Umumi Eserler ve Süreli Yayınlar</i>)	K. T [Kaf. Tı]
2) Kavânîn ve nizâmât (<i>Kanunlar ve Nizamlar</i>)	K. Z [Kaf. Zı]
3) Fıkıh ve şerh	K. K [Kaf. Kaf]
4) Felsefe-i hukukiye (<i>Hukuk Felsefesi</i>)	K. F [Kaf. Fe]
5) Tarih-i hukuk (<i>Hukuk Tarihi</i>)	K. T [Kaf. Te]
6) Hukuk ve kavânîn-i medeniye (<i>Medeni Hukuk</i>)	K. D [Kaf. Dal]
7) Hukuk ve kavânîn-i cezaiye (<i>Ceza Kanunları ve Hukuku</i>)	K. C [Kaf. Cim]
8) Usul-i muhâkemât-ı hukukiye (<i>Hukuk Muhakemeleri Usulü</i>)	K. S [Kaf. Sad]
9) Usul-i muhâkemât-ı cezaiye (<i>Ceza Muhakemeleri Usulü</i>)	K. D [Kaf. Dad]
10) Hukuk ve kavânîn-i ticâret (<i>Ticaret Kanunları ve Hukuku</i>)	K. R [Kaf. Re]
11) Kavânîn-i iktisâdiye (<i>İktisat Kanunları</i>)	K. L [Kaf. Lam]

Not. Konu başlıkları o dönemde kullanılan Arap alfabesi harfleriyle kodlanmıştır.

1917 tarihli Kütüphane Encümeni Raporu, Meclis Kütüphanesinin koleksiyon seçme ve düzenleme politikası ile çalışma usul ve esaslarını belirleyen ilk kapsamlı düzenleme olma özelliği taşımaktadır. Bu politikalar ile usul ve esasların bir kısmı günümüzde de geçerliliğini korumaktadır. Raporda yer verilen Meclis-i Mebûsân Kütüphanesi Sınıflama Sistemi'nin kullanımına TBMM Kütüphanesi kurulduktan sonra da 1978 yılına kadar devam edilmiştir (F. N. Ertürk, Uzman Kütüphaneci, kişisel görüşme, 26 Aralık 2022). Bu tarihten sonra danışma kaynakları Büyük Okuma Salonu'nda Dewey Onlu Sınıflama Sistemine göre, diğer eserler ise kütüphaneye geliş yılı ve sırasına göre numaralandırılarak kapalı raf sisteminde yerleştirilmektedir.

Meclis Kütüphanesinin Tarihi: TBMM Dönemi

Osmanlı Devleti'nin başkenti İstanbul 16 Mart 1920 tarihinde İtilaf Devletlerince işgal edilmiştir. Yaşanan gelişmeler üzerine Osmanlı Meclis-i Mebûsânı, 11 Nisan 1920'de Padişah VI. Mehmet Vahdettin tarafından feshedilmiştir (Göncü, 2010, s. 257).

Mustafa Kemal Paşa tarafından 19 Mart 1920 tarihinde açıklanan seçim talimatına göre Heyet-i Temsiliye adına seçilen milletvekilleri ile son Osmanlı Meclis-i Mebûsân

milletvekillerinden oluşan Büyük Millet Meclisi 23 Nisan 1920'de Ankara'da açılmıştır (Çoker, 1994, s. 37). İstanbul'da bulunan Meclis-i Mebûsân Kütüphane koleksiyonu (Çelik, 2013, s. 453) ve Evrak Müdürlüğü bünyesindeki arşiv belgeleri de 1923 tarihli kararla Ankara'da açılan yeni Meclis Binasına taşınmıştır (21 Ağustos 1339 tarihli ve 7 numaralı TBMM Kararı).

Meclis Kütüphanesi, Birinci TBMM Binası'nda, Genel Kurul Salonu'nun karşısında yer alan encümen odasında hizmet vermeye başlamıştır. Daha sonra Meclis binasının yanında yer alan ve o dönemde İstiklal Mahkemesi olarak kullanılan Divan-ı Muhasebat (Sayıştay) Binasının bir odasında hizmet vermeye devam etmiş, kısa bir süre sonra tekrar I. TBMM Binası'na taşınmıştır (Ege, 1978, s. 6). Kütüphane koleksiyonuna Osmanlı Meclis-i Mebûsân Kütüphanesi'nden getirilen 2.700 cilt (bazı kaynaklarda 5000) kitap, yazma eser, gazete, dergi, tutanak devredilmiştir (Rukancı ve Anameriç, 2004, s. 9; Çelik, 2013, s. 453). Kütüphane Encümeni'nin 15.02.1923 tarihinde aldığı kararla Meclis-i Mebûsân Kütüphanesi'nin ismi Büyük Millet Meclisi Kütüphanesi'ne dönüştürülmüştür (Ege, 1978, s. 6).

Bugün Kurtuluş Savaşı Müzesi olarak hizmet veren I. TBMM Binası, 15 Ekim 1924 tarihine kadar kullanılmıştır. Binanın Meclis'in ihtiyaçlarını karşılayamaması üzerine 18 Ekim 1924 tarihinde, mevcut binanın hemen yanında bulunan Cumhuriyet Halk Fırkası için yapılan bina kullanılmaya başlanmıştır. TBMM faaliyetleri 1960 yılına kadar günümüzde Cumhuriyet Müzesi olarak kullanılan binada sürdürülmüştür. II. TBMM Binası'nda Kütüphane binanın ikinci katında ön bahçeye bakan iki büyük salonda hizmet vermiştir. Binanın birinci ve ikinci bodrum katları da depo olarak kullanılmıştır (Ege, 1978, s. 24).

TBMM, 1960 yılında ise günümüzde kullanılan binaya taşınmıştır. "4 Aralık 1936 tarihli Başkanlık Divanı Kararı" ve "11 Ocak 1937 tarihli 3090 sayılı Kanun"la yapımına karar verilen bina, doğrudan Meclis binası olarak tasarlanıp yapılmıştır. Bina içerisinde kütüphane hizmetlerine özel, kütüphane mimarisine uygun olarak bir bölüm de inşa edilmiştir.

TBMM Döneminde Kütüphane Hizmetlerine İlişkin Yasal ve İdari Düzenlemeler

26 Nisan 1920 Tarihli ve 7 Numaralı TBMM Kararı

Türkiye Büyük Millet Meclisi açıldıktan sonra Çorum Milletvekili Sıddık Bey ile Sivas Milletvekili Rasim Bey, Meclis'in çalışma düzenine ilişkin Meclis-i Mebûsân Nizamname-i Dâhilîsi'nin değiştirilerek uygulanmasını teklif

etmişlerdir. 26 Nisan 1920 tarihli Meclis oturumunda iki teklif birleştirilerek 7 Numaralı TBMM Kararı olarak kabul edilmiştir (TBMM Zabıt Ceridesi, 1336a, s. 71-72; 26 Nisan 1336 tarih ve 7 Numaralı TBMM Kararı). Ancak, söz konusu kararda hangi maddelerin değiştirileceği ve hangilerinin aynen uygulanacağı belirlenmemiştir (İba, 2009, s. 243). Kararla, TBMM'nin çalışma düzeni ve idari teşkilatlanması Osmanlı dönemi Meclis-i Mebûsân İçtüzüğü'ne dayandırılmıştır. Dolayısıyla Meclis-i Mebûsân İçtüzüğünde yer alan Kütüphane ile ilgili maddeler geçerliliğini korumaya devam etmiştir.

25 Eylül 1920 Tarihli Büyük Millet Meclisi Kütüphanesinin Kurulmasına İlişkin Teklif

Aydın milletvekili Dr. Mazhar Bey (Germen) tarafından Büyük Millet Meclisi'nde bir kütüphane tesis edilmesi için 25 Eylül 1920'de bir teklif sunulmuştur (TBMM Zabıt Ceridesi, 1336b, s. 334).

“Büyük Millet Meclisi Riyâseti Celilesine”

Meclîsimizin hemen bi'l-cümle mesâîsi ilmî ve fennî tetkîkâta muhtaç olduğundan ve azay-ı muhteremenin husûsî kitapları bu ihtiyâcı katiyen temîne kâfi olamadığından Meclis nâmına acilen bir kütüphanâ tesis edilmek üzere dört bin liranın Meclis tahsîsâtından sarfına karar verilmesini teklîf eylerim.

25 Eylül 1336 Aydın [Mebûsu] Mazhar

Mazhar Bey tarafından verilen teklif, 28 Eylül 1920'de Meclis Genel Kurulu'nda görüşülerek kabul edilmiştir (TBMM Zabıt Ceridesi, 1336c, s. 387). Aynı günkü Genel Kurul toplantısında ilk Kütüphane Encümeni de oluşturulmuştur. Aydın Mebûsu Dr. Mazhar Bey, Canik Mebûsu Ahmet Hamdi Bey ve Trabzon Mebûsu Hüsrev Bey Kütüphane Encümeni üyeleri olarak belirlenmiştir (TBMM Zabıt Ceridesi, 1336d, s. 416).

1926 Tarihli Türkiye Büyük Millet Meclisi Kütüphane Talimatnamesi

1926 yılında yayınlanan Türkiye Büyük Millet Meclisi Kütüphane Talimatnamesinde, Kütüphane'nin yapısı, işleyişi ve kütüphane hizmetleri ayrıntılı olarak düzenlenmiştir (TBMM Kütüphane Talimatnamesi, 1926).

Kütüphane müdürü Mehmet Nebil Emirbuharioğlu ve

Celal Nuri'nin (İleri) çalışmaları sonucunda hazırlanan talimatname beş bölümden oluşmaktadır. “Kütüphane Encümeni ve Kütüphane Memurları” başlıklı birinci bölümde; Kütüphane Encümeni ile müdür ve çalışanların görev, sorumluluk ve nitelikleri açıklanmıştır. “Kütüphane Vezaifi” başlıklı ikinci bölümde; kütüphane koleksiyonuna eklenen eserlerin kaydı, düzenlenmesi, hizmete sunumu, sağlama usul ve şartları, kütüphane koleksiyonu envanterinin çıkarılmasına ilişkin usul ve esaslar belirlenmiştir. “Kitapların Suret-i İştira ve Tesellümü” başlıklı üçüncü bölümde; kütüphane koleksiyonuna satın alma yoluyla sağlanacak eserlerin alınması ve teslim edilmesine ilişkin usul ve esaslar açıklanmıştır. “Mevad-ı Müteferrika” başlıklı dördüncü bölümde; kütüphane kullanım kuralları ile kütüphaneden yararlanma usul ve esasları, ödünç alma işlemleri, kütüphane müdürünün temel görevleri açıklanmıştır. “Suret-i Tertip ve Tasnif” başlıklı beşinci ve son bölüm ise koleksiyonun düzenleme ve sınıflama biçimi, eserlerin kaydı ve katalog fişlerinin çıkarılması, konu ve sıra numaralarının verilmesi, kitap talep fişlerinin düzenlenmesi, eserlerin raflarda düzenlenme biçimine ilişkin maddeleri içermektedir.

1927 Tarihli Büyük Millet Meclisi Kütüphanesi Fihristi

Kütüphane Talimatnamesi'nin yayınlanmasından bir yıl sonra 1927 yılında Kütüphane Fihristi yayınlanmıştır (Büyük Millet Meclisi Kütüphanesi Fihristi, 1927). Kütüphane koleksiyonunda yer alan eserler, Meclis-i Mebûsân Kütüphanesinde Bağdad Mebûsu Sason Efendi öncülüğünde hayata geçirilen aşari (onluk) sınıflama sistemine dayanan usule göre tasnif edilmiştir. Eserlerden Arap harfleriyle yazılanlar Şarkıyye, Arap harfleri dışındaki eserler ise Garbiyye başlıkları altında, sınıflandırma konu ve numaralarına göre listelenmiştir. Fihristte, Kütüphane müdürü Mehmet Nebil Emirbuharioğlu imzasıyla yer alan Mukaddime bölümünde, Meclis Kütüphane koleksiyonu ve sınıflama çalışmaları hakkında ayrıntılı bilgilere yer verilmiştir (Rukancı ve Anameriç, 2004, s. 1).

2 Mayıs 1927 Tarihli TBMM Dâhilî Nizamnâmesi

TBMM'nin yasamaya ilişkin çalışma usulleri ile idari teşkilat yapısının temelleri Osmanlı dönemi meclislerine dayanmaktadır. Günümüzde yürürlükte olan Meclis İçtüzüğü hükümlerinden bir kısmının 2 Mayıs 1927 tarihinde kabul edilen TBMM Dâhilî Nizamnâmesi'ne, bu İçtüzüğün de birçok maddesinin Meclis-i Mebûsân İçtüzüğü'ne dayandığı görülmektedir (TBMM, 2017, s. xi).

TBMM açıldıktan üç gün sonra, 26 Nisan 1920 tarihli oturumda, Meclis'in çalışma düzenine ilişkin Meclis-i Mebûsân Nizamnâme-i Dâhilîsi'nin değiştirilerek uygulanması teklifi kabul edilmiştir (TBMM Zabıt Ceridesi, 1336a, ss. 70-71; 26 Nisan 1336 tarih ve 7 Numaralı TBMM Kararı). 2 Mayıs 1927 tarihli düzenleme, TBMM'nin çalışma düzeni ve idari teşkilatlanmasına ilişkin çıkarılan ilk içtüzük olma özelliğini taşımaktadır.

Kütüphane hizmetleri Osmanlı döneminde olduğu gibi yine milletvekillerinden oluşan komisyona (encümen) bağlı olarak, bu kez müdürlük seviyesinde yapılandırılmıştır. Kütüphane Encümeni İchtüzüğü'nün 22. maddesinde Teşkilat-ı Esasiye Encümeni, Arzuhal Encümeni, Divan-ı Muhasebat Encümeni, Meclis Hesaplarının Tetkiki Encümeni ile birlikte "Meclis Vazifeleri ile Mütenazır Encümenler" arasında yer almıştır. Kütüphane Encümeni'nin yapısı, 1916 tarihli Meclis-i Mebûsân Nizamnâme-i Dâhilîsi ve bugünkü Kütüphane ve Arşiv Kurulu'nun yapısına benzer biçimde teşkil edilmiştir. Kütüphane müdürünün kâtip olarak yer aldığı Komisyon'un beş üyeden oluşacağı belirtilmiştir. İchtüzüğü'nün 223-227 maddeleri Kütüphane hizmetlerine ayrılmıştır (TBMM Dâhili Nizamnâmesi, 1927).

24 Mayıs 1929 Tarihli ve 1452 Sayılı Kanun

Meclis İdari Teşkilatı memurlarına ilişkin kadro, derece ve unvanlarına ilişkin ilk kanuni düzenleme, 24 Mayıs 1929 tarihli ve 1452 sayılı Devlet Memurları Maâşâtının Tevhit ve Teadülüne Dair Kanun'la yapılmıştır. Söz konusu Kanun'la genel bütçeden maaş alan (Cumhurbaşkanlığı, TBMM, Bakanlıklar ve kamu kurum ve kuruluşları) memurlara ait kadro cetvelleri düzenlenmiştir (Devlet Memurları Maâşâtının, 1929).

14 Haziran 1934 Tarihli ve 2512 Sayılı Kanun

14 Haziran 1934 tarihli ve 2512 sayılı Büyük Millet Meclisi Memurlarının Teşkilat ve Vazifeleri Hakkında Kanun'la TBMM İdari Teşkilat ve memurlarının derece kadro cetvelleri belirlenmiştir (Büyük Millet Meclisi Memurlarının, 1934).

2 Ocak 1939 Tarihli ve 3552 Sayılı Kanun

2 Ocak 1939 tarihli 3552 sayılı Büyük Millet Meclisi Memurlarının Teşkilatı Hakkında Kanun'da Kütüphane Müdürlüğü'nün idari yapısında bir değişikliğe gidilmemiştir (2 Ocak 1939 tarihli ve 3552 sayılı Kanun)

9 Ocak 1950 Tarihli ve 5509 Sayılı Kanun

9 Ocak 1950 tarihli ve 5509 sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi Memurları Teşkilatı Hakkında Kanun'la, 28 Haziran 1943 tarihli ve 4448 sayılı Kanun'un TBMM ile ilgili cetvelleri yürürlükten kaldırılmıştır. İlgili Kanun'la müdürlüğün ismi Kitaplık Müdürlüğü olarak değiştirilmiştir (Türkiye Büyük Millet Meclisi Memurları, 1950).

5 Ocak 1961 Tarihli ve 231 Sayılı Kanun

5 Ocak 1961 tarihli ve 231 Sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi Memurları Teşkilatı Hakkındaki 5931, 6120, 6194, 6215, 6341 ve 6885 Sayılı Kanunlarla Muaddel 5509 Sayılı Kanun'un Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesine Dair Kanun ile 9 Ocak 1950 tarihli ve 5509 sayılı Kanun'da değişiklik yapılmıştır. Söz konusu Kanun'la Meclis-i Mebûsân döneminden itibaren milletvekillerinden oluşan komisyona bağlı olarak yönetilen Kütüphane/Kitaplık Müdürlüğü, ilk defa Genel Sekreterliğe bağlanmıştır. (Türkiye Büyük Millet Meclisi Memurları, 1961).

22 Ocak 1976 Tarihli ve 1934 Sayılı Kanun

TBMM Kütüphane hizmetlerinin geliştirilmesi ve yeni teknolojilerin uygulanması için gerekli teknik ünite ve kadroların karşılanması amacıyla 1976 yılında 1934 sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi Kitaplığı Kanunu kabul edilmiştir.

Kanun'un 1. maddesinde TBMM Kitaplığı, "Üyelere yerli ve yabancı yayınları en geniş çerçevede izleme olanağı sağlayan ve görevleri nedeniyle Meclislerde duyulacak her türlü bilgi edinme ihtiyacını karşılayan bir kuruluş" olarak ifade edilmiştir. Kitaplığın görev ve sorumlulukları arasına klasik kütüphane hizmetlerinin yanı sıra yabancı dilde çeviri, milletvekillerine dil eğitimi verilmesi, milletvekillerinin kütüphane bilgi kaynaklarından düzenli olarak haberdar edilmesi amacıyla seçmeli bilgi yayımı hizmeti verilmesi gibi yeni görev ve sorumluluklar eklenmiştir.

22 Ocak 1976 Tarihli ve 1934 Sayılı Kanun'la TBMM Kütüphanesi ilk defa "derleme kütüphanesi" hüviyetine kavuşmuştur. Kanun'un 8. Maddesi ile 2527 sayılı Basım Yazı ve Resimleri Derleme Kanunu hükümlerine giren her türlü basım yazı ve resimlerden birer nüshayı basımevciler, adı geçen Kanun hükümlerine göre Türkiye Büyük Millet Meclisi Kitaplığına gönderilmek üzere Millî Eğitim Bakanlığı emrine vermeye mecbur tutulmuştur. Bu yolla derlenen yayınların Kitaplık Karma Komisyonu tarafından değerlendirilmesi ve amaç dışı kalanların Kütüphaneler Genel Müdürlüğüne devredilmesi

kararlaştırılmıştır (Türkiye Büyük Millet Meclisi Kitaplığı Kanunu, 1976).

13 Ekim 1983 Tarihli ve 2919 Sayılı Kanun

13 Ekim 1983 tarihli ve 2919 sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Sekreterliği Teşkilat Kanununu ile Meclis İdari Teşkilatı'nda kapsamlı değişikliklere gidilmiştir. Kitaplık Müdürlüğü'nün ismi Kütüphane-Dokümantasyon ve Tercüme Müdürlüğü'ne dönüştürülmüştür. Kütüphane, Kanunlar ve Kararlar Dairesi Başkanlığı'na bağlı bir birim olarak Yasama Hizmetlerinden sorumlu Genel Sekreter Yardımcısına bağlanmıştır (Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel, 1983).

29 Kasım 2006 Tarihli ve 5559 Sayılı Kanun

29 Kasım 2006 tarihli ve 5559 sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Sekreterliği Teşkilat Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile Kütüphane-Dokümantasyon ve Tercüme Müdürlüğü'ne bağlı bir birim olarak hizmet veren Araştırma Hizmetleri birimi, Kütüphaneden ayrılarak Araştırma Merkezi Müdürlüğü'ne dönüştürülmüştür (Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel, 2006).

1 Aralık 2011 Tarihli ve 6253 Sayılı Kanun

"1 Aralık 2011 tarihli 6253 Sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı İdari Teşkilatı Kanunu" ile hizmet birimlerinin yapısında önemli değişiklikler yapılmıştır. Düzenlemeyle İdari Teşkilat birimlerinin bir kısmı birleştirilerek yeniden organize edilmiştir. Bu kapsamda Kütüphane-Dokümantasyon ve Tercüme Müdürlüğü ile Genel Evrak ve Arşiv Müdürlüğü birleştirilerek Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı ismiyle yeniden yapılandırılmıştır. Daha önce yasama hizmetlerinden sorumlu genel sekreter yardımcısına bağlı hizmet veren Kütüphane ve Arşiv birimleri, yeni oluşturulan bilgi ve bilişim hizmetlerinden sorumlu genel sekreter yardımcısına bağlanmıştır (Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı, 2011).

Kanun kapsamında hazırlanan Kütüphane ve Arşiv Yönetmeliği 2 Mayıs 2012 tarihli T.C. Resmî Gazete'de yayınlanmıştır. Yönetmelikle, kütüphane ve arşiv hizmetlerinin organizasyonu ile yararlanma usul ve esasları belirlenmiştir. Yönetmelikle, Kütüphane ve Arşiv Kurulu'nun yapısı da yeniden düzenlenmiştir (TBMM, 2012).

TBMM Kütüphane Hizmetleri

TBMM Kütüphanesi'nde geleneksel kütüphane

hizmetlerinin yanı sıra dokümantasyon ve enformasyon hizmetleri de organize edilmektedir. Kütüphane hizmetleri kapsamında basılı ve elektronik ortamda yer alan eserlerin seçimi, sağlanması, belirli kural ve standartlara uygun olarak organize edilmesi, depolanması ve hizmete sunulması işlemleri yürütülmektedir. Dokümantasyon hizmetleri kapsamında TBMM Genel Kurul tutanakları ile hizmet politikası doğrultusunda seçilmiş Türkçe içerikli bilimsel ve aktüel dergiler indekslenmektedir. Enformasyon hizmetleri kapsamında milletvekilleri ve diğer araştırmacılardan gelen talepler, öncelikle Kütüphane koleksiyonundan ve ilgili dış kaynaklardan taranarak elde edilen bilgi, belge ve dokümanlar sözlü, basılı ya da elektronik ortamda sunulmaktadır.

Kütüphane Koleksiyonu

TBMM Kütüphane koleksiyonu, Osmanlı dönemi Meclis-i Mebûsân ve Meclis-i Ayân kütüphanelerinden devralınan kitap, süreli yayın, harita, resim ve benzeri materyalle birlikte, Cumhuriyet dönemini kapsayan zengin koleksiyona sahiptir. Kütüphane koleksiyonu ağırlıklı olarak hukuk, kamu yönetimi, ekonomi, siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler, tarih, edebiyat, felsefe vb. alanlarında Türkçe ve yabancı dillerdeki yayınlardan oluşmaktadır. Tablo 3'te 2023 yıl sonu itibarıyla kütüphane koleksiyonuna ait veriler sunulmuştur.

Tablo 3

TBMM Kütüphane Koleksiyonu

Kitap Sayısı	345.790
<i>Türkçe</i>	283.063
<i>Osmanlı Türkçesi</i>	12.246
<i>Yabancı Dillerde</i>	50.481
Dergi Sayısı	782
<i>Türkçe</i>	642
<i>Yabancı Dillerde</i>	140
Dergi Cilt Sayısı	62.552
Gazete Sayısı	610
<i>Türkçe</i>	485
<i>Yabancı Dillerde</i>	125
Gazete Cilt Sayısı	30.401
Mikrofilm (Rulo)	5.735
Harita	1612

Kütüphane koleksiyonuna dâhil edilecek yayınlar satın alma, değişim, hediye (bağış) ve derleme yoluyla sağlanmaktadır. Kütüphanede kataloglama ve sınıflama, sağlama, süreli yayınlar, ödünç verme, rezerv, kullanıcı yönetimi vb. işlemler açık kaynak kodlu KOHA otomasyon programı aracılığıyla yürütülmektedir.

KOHA, TBMM ile Yakın Doğu Üniversitesi arasında 2007 yılında yapılan protokol doğrultusunda kullanılmaya başlanmıştır.

1908-1920 yılları arası Osmanlı dönemi Meclis tutanakları ile 1920 yılından itibaren tüm TBMM Genel Kurulu tutanakları ve TBMM Kanunlar Dergisi dijital ortama aktarılmıştır. Kütüphane web sayfası üzerinden Genel Kurul tutanakları ile birlikte TBMM tarafından kabul edilen kanun ve karar metinlerine fihrist bilgileri ve tarih sırasına göre tam metin erişim sağlanmaktadır.

2014 yılında hizmete alınan TBMM Kütüphanesi Açık Erişim Sistemi ile yasama ve denetim faaliyetlerine ilişkin bilimsel ve entelektüel bilgi kaynakları, telif hakları çerçevesinde derlenerek tam metin olarak internet üzerinden erişime sunulmaktadır.

Geleneksel Kütüphane Hizmetleri

Kütüphane koleksiyonuna dâhil edilecek bilgi kaynaklarının seçilmesi, sağlanması, kataloglaması ve sınıflanması, dokümantasyonu ve indekslenmesi, ciltlenmesi, elektronik ortama aktarılması ve okuyucuların hizmetine sunulması temel kütüphanecilik hizmetleri arasındadır.

Teknik Hizmetler

Kütüphanecilik terminolojisinde kütüphane materyalinin seçilmesinden okuyucunun hizmetine sunulmasına kadar gerçekleştirilen faaliyetler, teknik hizmetler olarak adlandırılmaktadır.

Sürelî Yayınlar ve Sağlama: TBMM Kütüphanesi, Osmanlıca sürelî yayınları da içeren yerli ve yabancı eserlerden oluşan zengin bir koleksiyona sahiptir. Kütüphane web sayfasından sürelî yayınlar kataloğuna erişim sağlanmaktadır. Koleksiyon geliştirme ilkeleri çerçevesinde ihtiyaç duyulan kitap, sürelî yayın ve benzeri bilgi kaynaklarının tespiti, sağlanması, izlenmesi, hizmete sunulması ve cilt işlemleri gerçekleştirilmektedir.

Kataloglama ve Sınıflama: Kütüphaneye sağlanan her türlü bilgi kaynağının standart kurallar çerçevesinde bibliyografik künyeleri çıkarılarak konu içerikleri indekslenmektedir. Kataloglama işlemlerinde, TBMM Kütüphanesi tarafından geliştirilen konu başlıkları listesinden yararlanılmaktadır. TBMM Kütüphanesi Okuyucu Salonunda açık raf sistemine göre yerleştirilen eserler Dewey Onlu Sınıflama Sistemine göre düzenlenmektedir. Danışma eserleri dışındaki kaynaklar ise kütüphaneye geliş yılı ve sırasına göre numaralandırılarak kapalı raf sisteminde yerleştirilmektedir.

Dijital Hizmetler: Telif hakları gözetilerek kitap ve sürelî yayın koleksiyonu dijital ortama aktarılmaktadır. Elektronik kütüphane çalışmaları kapsamında koleksiyona dâhil olan kitapların ön ve arka kapak, içindekiler ve kaynakça bölümleri dijitalleştirilerek kitapların bibliyografik künyelerine eklenmektedir. Bu sayede kullanıcılara kitap talebinde bulunmadan önce bilgi ihtiyacına en uygun kaynağı seçme imkânı sağlanmaktadır. Bu kapsamda yüz bini aşkın eserin kapak, içindekiler ve kaynakça bölümleri dijitalleştirilerek elektronik ortamda erişime sunulmuştur. Çalışma tüm kitap koleksiyonunu kapsayacak biçimde devam etmektedir.

Okuyucu Hizmetleri

Kütüphaneler temel olarak bilgi kaynaklarını sağlama, düzenleme ve kullanıcıların ihtiyaç duydukları bilgiye ulaşmalarına yardımcı olma amacını güderler. Bilgi kaynağı veya bilginin kendisiyle kullanıcıyı buluşturmayı hedefleyen okuyucu hizmetleri kapsamında;

- Kullanıcılar adına gerekli bilgileri bulma veya kullanıcıların bilgi kaynaklarına erişimine yardımcı olma,
- Kütüphane kaynakları ile hizmetlerini tanıtmaya,
- Kullanıcıların en uygun bilgi kaynakları ve hizmetlerini seçmesinde rehberlik yapma hizmetleri sunulmaktadır.

Büyük Okuma Salonu'nda uzman kütüphaneciler tarafından enformasyon hizmetleri sunulmaktadır. Bilgi talepleri yüz yüze, yazılı olarak, e-posta (kutuphane@tbmm.gov.tr), telefonla ve kütüphane web sayfasında yer alan Web Formu üzerinden sözlü, yazılı, basılı ya da elektronik ortamda karşılanmaktadır. Kütüphane hizmetleri hakkında okuyucular bilgilendirilmekte, bilgi ve belge talepleri doğrultusunda ilgili kaynaklara yönlendirilmekte veya sunulan enformasyon hizmetleri kapsamında talep edilen bilgi tespit edilerek kullanıcıya sunulmaktadır.

Dokümantasyon Hizmetleri

Dokümantasyon hizmetleri kapsamında TBMM Genel Kurul tutanakları ile hizmet politikası doğrultusunda seçilmiş Türkçe içerikli bilimsel ve aktüel dergilerin içerikleri konularına göre indekslenmektedir. Güncel olarak 247, toplamda ise 503 adet derginin bibliyografik kaydı ile içerdikleri makaleler, Kütüphane Konu Başlıkları Listesi'nden seçilen anahtar kelimelerle indekslenerek veri tabanına aktarılmaktadır. Aylık ortalama 1.500 makalenin indekslendiği Dergi Dokümantasyonu veri tabanında 2023 yılı itibarıyla toplam 427.110 kayıt bulunmaktadır. TBMM yasama ve denetim faaliyetlerinin yer aldığı Tutanak

Dergisi'nin içerikleri, fihrist bilgilerinin yanı sıra konusal yaklaşım ile indekslenmektedir. Tutanak Dokümantasyonu veri tabanında ise 165.500 kayıt yer almaktadır.

Kütüphane tarafından oluşturulan Gazete Dokümantasyonu veri tabanında ise ulusal gazetelerden seçilen haber, röportaj, makale ve köşe yazıları yer almaktadır. 1984 yılında beş adet günlük gazete ile başlayan hizmet, 1997 yılından itibaren yaklaşık 30 gazeteyi kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Veri tabanında konularına göre indekslenmiş 1.212.899 içerik yer almaktadır. İnternet üzerinden günlük gazetelere erişimin kolaylaşması ve medya takip hizmetlerinin gelişmesi neticesinde 2014 yılında Gazete Dokümantasyonu hizmeti sonlandırılmıştır. Gazetelerin elektronik kopyaları, hizmet satın alma yoluyla temin edilmektedir.

Kütüphane Yönetimi

Kuruluşundan itibaren ayrı idari birimler olarak hizmet veren Meclis Kütüphane ve Arşivi'nin yönetimi, 2011 yılında kabul edilen "6253 Sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı İdari Teşkilatı Kanunu" ile aynı çatı altında birleştirilmiştir. Tablo 4'te, kütüphanenin Resmî olarak kuruluşunu da kapsayan 1916 tarihli mevzuat düzenlemesiyle birlikte, günümüze kadar kütüphanenin idari yapısındaki değişiklikler sunulmuştur.

Tablo 4

Osmanlı'dan Günümüze Meclis Kütüphanesi'nin İdari Teşkilat Yapısı

Mevzuat	Birim Adı	Bağlı Olduğu
1916 tarihli Meclis-i Mebûsân Dâhili	Kütüphane	Kütüphane
02.05.1927 tarihli TBMM Dâhili Nizamnâmesi	Memurluğu	Encümeni
14.06.1934 tarihli ve 2512 sayılı Kanun	Müdürlüğü	Encümeni
09.01.1950 tarihli ve 5509 sayılı Kanun	Müdürlüğü	Encümeni
05.01.1961 tarihli ve 231 sayılı Kanun	Kitaplık	Kütüphane
22.01.1976 tarihli ve 1934 sayılı Kanun	Müdürlüğü	Komisyonu
13.10.1983 tarihli ve 2919 sayılı Kanun	Kütüphane - Dokümantasyon ve Tercüme Müdürlüğü	Genel Sekreterlik (Yasama Hizmetleri Yardımcısı)
1.12.2011 tarihli ve 6253 sayılı Kanun	Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı	Genel Sekreterlik (Bilgi ve Bilişim Hizmetlerinden Sorumlu Yardımcısı)

Günümüzde Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı adı altında hizmet veren birim, TBMM İdari Teşkilatı içinde Bilgi ve Bilişim Hizmetleri Genel Sekreter Yardımcılığına bağlı olarak hizmet vermektedir. Tablo 5'te kuruluşundan bu yana kütüphane yöneticilerinin isim ve görev sürelerine yer verilmiştir.

Tablo 5

Osmanlı'dan Günümüze Meclis Kütüphanesi Yöneticileri (Müdür/Başkan)

Adı Soyadı	Hizmet Tarihleri
Ercüment Ekrem Talu	1910-1912
Mehmet Nebil Emirbuharioğlu	1912-1948
Şahap Nazmi Coşkunlar	1949-1954
Melih Ege	1955-1978
Hilmi Çelik	1978-1997
Ali Rıza Cihan	1997-2003
İsmet Baydur	2003-2007
Dr. Erol Yılmaz	2007-2008
Dr. İrfan Neziroğlu (Vekaleten)	2008-2009
Fatih Ören (Vekaleten)	2009-2010
Mehmet Toprak	2010-2020
Prof. Dr. Abdulhakim Koçin	2020-2021
Arif Şayık	2021-2022
Muaz Ayhan Işık	2022-2023
Arif Şayık -	2023-

Not. Çelik, 2013, ss. 455-457'den yararlanılarak geliştirilmiştir.

Kütüphane hizmetlerinin yürütülmesiyle ilgili ilke ve kararlar Kütüphane ve Arşiv Kurulu tarafından belirlenmektedir. Kütüphane ve Arşiv Kurulu; "TBMM Başkanı tarafından seçilecek ve kurula başkanlık yapacak bir başkanvekili, TBMM Başkanı tarafından seçilecek bir idare amiri, TBMM Başkanlığı Genel Sekreteri ya da Bilgi ve Bilişim Hizmetlerinden sorumlu Genel Sekreter Yardımcısı ve Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanından oluşmaktadır (TBMM, 2012).

Kütüphaneden Yararlanma

Kütüphaneden yararlanma usul ve esasları TBMM Başkanlığı Kütüphane ve Arşiv Yönetmeliği ile belirlenmiştir. Kütüphane ve Arşivden; "milletvekilleri, bakanlar, yasama organı eski üyeleri, kurum kadrolu personeli ile Kurumda sözleşmeli ve geçici görevlendirme ile istihdam edilen personel, TBMM içinde hizmet veren diğer kamu kurumlarının personeli, Parlamento Muhabirleri Derneğine üye basın mensupları ile Kurulca izin verilmiş olan dış araştırmacılar", yararlanabilmektedir. Dış okuyuculara

ödünç kitap hizmeti verilmemektedir.

Kütüphane, TBMM Genel Kurul toplantısı olduğu günlerde Genel Kurul'un bitimine kadar, Genel Kurulun olmadığı günlerde ise Kurum mesai saatleri arasında hizmet vermektedir.

Sonuç

Günümüzde parlamentolar yasama faaliyetleri başta olmak üzere bütçenin kabul edilmesi, siyasi temsil ve müzakere, yürütmenin denetlenmesi, vatandaş dilek ve şikayetlerinin yazılı olarak kabul edilmesi, yüksek kademede bazı kamu görevlilerinin atanması gibi alanlarda faaliyet göstermektedir. Parlamentonun görev ve sorumlulukları dikkate alındığında, parlamenterlerin yoğun biçimde bilgiye ihtiyaç duyacakları açıktır.

Parlamento kütüphanelerinin ana misyonu, parlamento faaliyetlerini desteklemek amacıyla bilgi kaynaklarını organize ederek parlamentonun kullanımına sunmaktır. Bu nedenle, parlamento kütüphaneleri, koleksiyonlarının kapsamı ve kullanıcı profili açısından bir ihtisas kütüphanesidir. Bununla birlikte Amerika Birleşik Devletleri Kongre Kütüphanesi (Library of Congress) örneğinde olduğu gibi halka açık, milli kütüphane statüsünde hizmet veren parlamento kütüphaneleri de mevcuttur.

Parlamento kütüphane hizmetlerinin temel belirleyicisi hizmet ettiği yasama organının niteliğidir. Parlamentoların büyüklüğü, toplanma sıklığı, üyelerinin çalışma biçimi, ulusal ve uluslararası konumu, kütüphane koleksiyonu ve hizmet yelpazesinin belirlenmesinde doğrudan etkilidir. Bu özellikler parlamento kütüphanelerinde geleneksel kütüphane hizmetlerine ek olarak farklı bilgi ve araştırma hizmetlerinin geliştirilmesini gerekli kılmıştır. Ağırlıklı olarak hukuk, kamu yönetimi, ekonomi, siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler, tarih, edebiyat, felsefe vb. alanlarında kaynaklara sahip bir ihtisas kütüphanesi olarak işlev görmek, aynı zamanda parlamenterden oluşan bir kullanıcı profiline hizmet sunmak ileri derecede bilgi ve araştırma becerilerine sahip nitelikli personel gerektirmektedir.

Parlamentonun açılışından kısa bir süre sonra organize edilen kütüphane hizmetleri, 10 Mart 1916 yılında kabul edilen "Meclis-i Mebûsân İdare-i Dâhiliye Nizamnâmesi" (İdari Hizmetler Yönetmeliği) Resmîyet kazanmıştır. 5 Kasım 1916 tarihli Meclis-i Mebûsân İçtüzük değişikliği ile de kütüphane hizmetleri ayrıntılı olarak Meclis İçtüzüğü'ne aktarılmıştır.

1917 tarihli Kütüphane Encümeni Raporu, TBMM Kütüphanesinin koleksiyon seçme ve düzenleme politikası ile çalışma usul ve esaslarını belirleyen ilk kapsamlı

düzenlemedir. Bu düzenlemelerden bir kısmı günümüzde de geçerliliğini korumaktadır. Ayrıca raporda yer alan Meclis-i Mebûsân Kütüphanesi'ne özel olarak geliştirilen onlu sınıflama sistemi TBMM Kütüphanesi'nin kuruluşunda sonra 1978 yılına kadar kullanılmaya devam etmiştir. Kütüphane hizmetlerine yönelik ortaya koyduğu usul ve esasların yanı sıra geliştirilen sınıflama sistemi dikkate alındığında 1917 Tarihli "Meclis-i Mebûsân Kütüphanesi Hakkında Rapor", Meclis Kütüphanesi'nin yanı sıra Türk kütüphanecilik tarihi açısından da önem arz etmektedir.

Kütüphanede geleneksel kütüphane hizmetlerinin yanı sıra dokümantasyon ve enformasyon hizmetleri de sunulmaktadır. Dokümantasyon hizmetleri kapsamında TBMM Genel Kurulu tutanak dergisi ile Türkçe içerikli bilimsel ve aktüel dergilerin içerikleri konularına göre indekslenmektedir. TBMM Kütüphanesi tarafından geliştirilen dokümantasyon veritabanları sosyal bilimler alanında Türkçe içerikli özgün çalışmalardır. Bu veritabanlarında yer alan içeriklere ait indeks bilgilerinin internet tabanlı ara yüzlerle kullanıcıların erişimine açılması bilimsel iletişime katkı sunacaktır. Enformasyon hizmetleri kapsamında Büyük Okuma Salonu'nda yer alan danışma masalarında uzman kütüphaneciler tarafından hizmet sunulmaktadır.

TBMM Kütüphanesi, 1976 yılında kabul edilen "1934 Sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi Kitaplığı Kanunu" ile derleme Kütüphanesi hüviyeti kazanmıştır. Derleme Kanunu kapsamında TBMM Kütüphanesi'ne gönderilen eserler yayın seçme politikası doğrultusunda değerlendirilmektedir. Koleksiyona alınmayan eserler Kültür Bakanlığına iade edilmektedir. TBMM Kütüphanesi, Osmanlı dönemi Meclis-i Mebûsân ve Meclis-i Ayân kütüphanelerinden devralınan kitap, süreli yayın, harita, resim ve benzeri materyalle birlikte, Cumhuriyet dönemini de içine alan zengin koleksiyona sahiptir.

Kütüphane Web sayfasından 1877-1920 yılları arası Osmanlı dönemi Meclis tutanaklarına, 1920 yılından itibaren tüm TBMM Genel Kurulu tutanakları ile TBMM Kanunlar Dergisi içeriğine erişim sağlanmaktadır. Yasama ve denetim faaliyetlerine ilişkin bilimsel ve entelektüel bilgi kaynakları, telif hakları çerçevesinde derlenerek tam metin olarak TBMM Kütüphanesi Açık Erişim Sistemi üzerinden erişime sunulmaktadır. Kütüphanenin sahip olduğu tarihi koleksiyon dikkate alındığında açık erişim sistemine daha fazla kaynağın aktarılma potansiyeli bulunmaktadır. Kurum dışı kullanıcıların okuma salonunu günlük özel izinle kullanabilmesi ve TBMM kampüsüne girişteki zorluklar dikkate alındığında, kütüphanenin elektronik ortamda sunduğu bilgi erişim hizmetlerini geliştirmesinde yarar

görülmektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynakça

- 26 Nisan 1336 Tarihli ve 7 Numaralı TBMM Kararı. Nizamnâme-i Dâhilî Hakkında. *TBMM Kavânîn Mecmuası*, (Devre: 1, Cilt: 1). https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc001/karartbmmc001/karartbmmc00100007.pdf
- 21 Ağustos 1339 Tarihli ve 7 Numaralı TBMM Kararı. İstanbul Meclisi Evrak Kalemindeki Levâyih-i Kanuniye Dosyalarının Celbi Hakkında (21 Ağustos 1339). *TBMM Kavânîn Mecmuası*, (Devre: 2, Cilt: 2). https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc002/karartbmmc002/karartbmmc00200007.pdf
- 24 Mayıs 1929 Tarihli ve 1452 Sayılı Devlet Memurları Maaşatının Tevhit ve Teadülüne Dair Kanun. (1929, 30 Haziran). *Resmî Gazete* (Sayı: 1229).
- 14 Haziran 1934 Tarihli ve 2512 Sayılı Büyük Millet Meclisi Memurlarının Teşkilat ve Vazifeleri Hakkında Kanun. (1934, 23 Haziran). *Resmî Gazete* (Sayı: 2734).
- 2 Ocak 1939 Tarihli ve 3552 Sayılı Büyük Millet Meclisi Memurlarının Teşkilâtı Hakkında Kanun. (1939, 2 Ocak). *Resmî Gazete* (Sayı: 4105).
- 9 Ocak 1950 Tarihli ve 5509 Sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi Memurları Teşkilatı Hakkında Kanun. (1950, 9 Ocak). *Resmî Gazete* (Sayı: 7405).
- 5 Ocak 1961 Tarihli ve 231 Sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi Memurları Teşkilatı Hakkındaki 5931, 6120, 6194, 6215, 6341 ve 6885 Sayılı Kanunlarla Muaddel 5509 Sayılı Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesine Dair Kanun. (1961, 5 Ocak). *Resmî Gazete* (Sayı: 10705).

- 22 Ocak 1976 Tarihli ve 1934 Sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi Kitaplığı Kanunu. (1976, 1 Şubat). *Resmî Gazete* (Sayı: 15486).
- 13 Ekim 1983 Tarihli ve 2919 Sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Sekreterliği Teşkilat Kanunu. (1983, 13 Ekim). *Resmî Gazete* (Sayı: 18195).
- 29 Kasım 2006 Tarihli ve 5559 Sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Sekreterliği Teşkilat Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun. (2006, 8 Aralık). *Resmî Gazete* (Sayı: 26370).
- 1 Aralık 2011 Tarihli ve 6253 Sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı İdari Teşkilatı Kanunu. (2011, 1 Aralık). *Resmî Gazete* (Sayı: 28146).
- Akyürek, G. (2008). *Bilgiyi yeniden inşa etmek: Tanzîmat Dönemi Osmanlı Mimarlığı*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Anderson, J., Bebbington, S., Brown, A., Engitu, S., Fortier, A., Gassie, L., ..., & Wood, E. (2022). *Guidelines for Parliamentary Libraries* (3rd ed.). Inter-Parliamentary Union (IPU), International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA). https://repository.ifla.org/bitstream/123456789/2000/1/Guidelines%20for%20Parliamentary%20Libraries_3rd%20edition_rev_2.pdf
- Angheliescu, H. G. (2010). Historical overview: The Parliamentary Library from past to present. *Library Trends*, 58(4), 418-433.
- Armağan, S. (1972). *Memleketimizde İchtüzükler*. İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Aziz, A. (2017). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Bennett, O. (2017). *Parliamentary research handbook. houses of parliament*. <https://www.parliament.uk/globalassets/documents/commons-library/HoC-Library-parliamentary-Research-Handbook.pdf>
- Büyük Millet Meclisi Kütüphanesi Fihristi. (1927). *Büyük Millet Meclisi Kütüphanesi Fihristi: Âsâr-ı Şarkiye ve Garbiye*. Türkiye Büyük Millet Meclisi Matbaası.
- Cunningham, K. (2009). *Guidelines for Legislative Libraries* (2nd ed.). IFLA Publications.

- <https://www.ifla.org/wpcontent/uploads/2019/05/assets/hq/publications/series/140.pdf>
- Çelik, H. (2013). Türkiye Büyük Millet Meclisi Kütüphanesi. B. Yılmaz (Ed.), *Anadolu Kütüphaneleri* (ss. 441-459). Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Çoker, F. (1994). *Türk parlamento tarihi millî mücadele ve TBMM I. Dönem 1919-1923* (1. Cilt). Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları.
- Ege, M. (1978). *Türkiye Büyük Millet Meclisi Kitaplık Müdürlüğü tarihçesi özeti*. TBMM Kitaplık Müdürlüğü.
- Galluzzi, A. (2010). Parliamentary libraries: An uncertain future? *Library Trends*, 58(4), 549-560.
- Göncü, T. C. (2010). *Belgeler ve fotoğraflarla Meclis-i Mebûsân (1877-1920)*. TBMM Milli Saraylar.
- Güneş, İ. (1997). *Türk Parlamento Tarihi–Meşrutiyete Geçiş Süreci: I. ve II. Meşrutiyet* (1. Cilt). TBMM Vakfı Yayınları.
- İba, Ş. (2009). *Parlamento içtüzük metinleri, Osmanlı'dan günümüze*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Meclis-i Ayân. (1333). *Meclis-i Ayân Nizamnâme-i Dâhilîsi*. Ahmet İhsan ve Şükerası Mabaacılık Osmanlı Şirketi.
- Meclis-i Mebûsân. (1332a). *Meclis-i Mebûsân İdare-i Dâhiliye Nizamnâmesi*. Meclis-i Mebûsân Matbaası.
- Meclis-i Mebûsân. (1332b). *Meclis-i Mebûsân Nizamnâme-i Dâhilîsi*. Meclis-i Mebûsân Matbaası.
- Meclis-i Mebûsân Zabıt Ceridesi. (1331). Meclis-i Mebûsân Nizamnâme-i Dâhilîsi. *Meclis-i Mebûsân Zabıt Ceridesi*. (Devre: 3, İçtima Senesi: 2, 2. Cilt, Birleşim: 44, 29 Şubat 1331) (Latin harfli baskı). <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MECMEB/mmbd03ic02c002/mmbd03ic02c002ink044.pdf>
- Meclis-i Mebûsân Zabıt Ceridesi. (1332a). Meclis-i Mebûsân Nizamnâme-i Dâhilîsi. *Meclis-i Mebûsân Zabıt Ceridesi*. (Devre: 3, İçtima Senesi: 3, 1. Cilt, Birleşim: 3, 5 Teşrinisâni 1332) (Latin harfli baskı). <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MECMEB/mmbd03ic03c001/mmbd03ic03c001ink003.pdf>
- Meclis-i Mebûsân Zabıt Ceridesi. (1332b). Kütüphane Encümenine âza intihâbı. *Meclis-i Mebûsân Zabıt Ceridesi* (Devre: 3, İçtima Senesi: 4, Cilt: 1, Birleşim: 7, 19 Teşrinisâni 1332) (Latin harfli baskı).
- <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MECMEB/mmbd03ic03c001/mmbd03ic03c001ink007.pdf>
- Miller, R., Pelizzo R., & Stapenhurst, R. (2004). *Parliamentary libraries, institutes and offices: The sources of parliamentary information*. World Bank Institute. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/346101468166153612/pdf/330400rev0Parliamentary1Institutes1final.pdf>
- Olgun, K. (2014). Osmanlı Meclis-i Mebûsân Binası Çırağan Sarayı'nın yanması ve yankıları. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (13), 115-124.
- Robinson, W. H. (2003). Parliamentary libraries. In J. Feather, & R. P. Sturges (Eds.), *International encyclopedia of information and library science* (pp. 501–502). Routledge.
- Rukancı, F., & Anameriç H. (2004). *TBMM Kütüphanesi'nin kuruluş süreci ve ilk sınıflama çalışmaları: Büyük Millet Meclisi Kütüphanesi fihristi: Mukaddime*. TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları.
- Sason Efendi. (1333). *Meclis-i Mebûsân Kütüphanesi hakkında rapor*. Meclis-i Mebûsân Matbaası.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi. (2010). *Türkiye Büyük Millet Meclisi genel sekreterliği: Stratejik plan 2010-2014*. TBMM Yayınları.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi. (2012). TBMM Başkanlığı Kütüphane ve Arşiv Yönetmeliği. (2012, 2 Mayıs). *Resmî Gazete* (Sayı: 28280).
- Türkiye Büyük Millet Meclisi. (2017). *Meclis-i Mebûsândan günümüze kanunlar ve kararlar başkanlığı: Yasama hizmetleri teşkilatı* (Yay. Haz: Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı Araştırma ve İnceleme Bürosu). Türkiye Büyük Millet Meclisi Yayınları.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Dâhili Nizamnâmesi. (1927). TBMM Matbaası. <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/handle/11543/80>
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Kütüphane Talimatnamesi. (1926). (TBMM Kütüphanesi Koleksiyonu, Yer No: 73002987). <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/handle/11543/25>
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi. (1336a). Meclis-i Mebûsân Nizamnâme-i Dâhilîsinin Türkiye Büyük Millet

Meclisinde de tatbikine dair taktır. *TBMM Zabıt Ceridesi* (Devre: 1, 1. Cilt, İçtima Senesi: 1, İçtima: 4, 26 Nisan 1336).

<https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d01/c001/tbmm01001004.pdf>

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi. (1336b). Aydın Milletvekili Dr. Mazhar Bey'in Büyük Millet Meclisinde Kütüphane Kurulmasına İlişkin Önergesi. *TBMM Zabıt Ceridesi* (Devre: 1, 4. Cilt, İçtima Senesi: 1, Birleşim: 72, 25 Eylül 1336).

<https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d01/c004/tbmm01004072.pdf>

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi. (1336c). Aydın Mebûsu Dr. Mazhar Bey'in Mecliste bir kütüphane tesis edilmesine dair taktır. *TBMM Zabıt Ceridesi* (Devre: 1, 4. Cilt, İçtima Senesi: 1, Birleşim: 74, 28 Eylül 1336).

<https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d01/c004/tbmm01004074.pdf>

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi. (1336d). Kütüphane Encümeni Intihâbı. *TBMM Zabıt Ceridesi* (Devre: 1, 4. Cilt, İçtima Senesi: 1, Birleşim: 75, 28 Eylül 1336).

<https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d01/c004/tbmm01004075.pdf>

Yaman, M. (1945). *Çırağan sarayı tarihi* (Yayımlanmamış lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü.

Yazıcı, S. (2023). *Osmanlı'dan günümüze meclis kütüphane ve arşiv hizmetleri*. TBMM Basımevi.

Watt, I. (2010). Members use of information and changing visions of the parliamentary library. *Library Trends*, 58(4), 434-458.

Necessity of Raising Individuals Awareness to Protect Personal Data

Kişisel Verileri Korumak İçin Kişilerin Bilinçlenmesinin Gerekliği

Murat Osman

KANDIR

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Mühendislik
Mimarlık Fakültesi, Bilgisayar Mühendisliği
Bölümü, Eskişehir, Türkiye

ABSTRACT

Every value related to human is precious. Personal data is one of human values and at the same time a right granted to individuals. The advancement of technology has given personal data a separate value. Understanding this value is the first step towards protecting personal data. The digital transformation in human life has had significant effects on daily life. Digital transformation has led to the formation of a digital state, which in turn has led traditional services to transform into digital services. The transition of essential services such as healthcare and banking to the digital world has led to the growth of digital footprints left by individuals in the virtual world. With the widespread access of the internet to every home and the economic accessibility of mobile devices, it has paved the way for everyone to carry a computer in their pocket. There has been a transformation towards a society that prefers virtual socialization over traditional socialization, leading to a frenzy of sharing using social media applications, with almost everyone having a profile. Through social media applications, personal data has been scattered, and the winner has been yet another new technology, artificial intelligence. Artificial intelligence technologies, which will fundamentally change the future, have been nourished by personal data and have produced products beyond predictions. While efforts are made to ensure the privacy of individuals, the privacy of future generations, namely children, has been left vulnerable to threats without even their knowledge. Efforts have begun to develop software development methods that will ensure data privacy in the design stage of applications that will process personal data. It has been understood that protecting personal data will not be possible solely through legal regulations, and the importance of raising awareness among individuals has emerged. This article raises awareness among individuals about the rights they have, while warnings about the threats behind the conveniences brought by the digital world. In particular, information was given about the possibility of meeting the data used by artificial intelligence technology to meet educational needs from individuals' personal data.

Keywords: Personal data, digital privacy, artificial intelligence, social network

ÖZ

İnsana ait her şey değerlidir. Kişisel veri de insanın değerlerinden birisi ve aynı zamanda kişilere addedilen bir haktır. Teknolojinin gelişimi kişinin verilerine ayrı bir değer yüklemiştir. İnsanın bu değeri anlaması kişisel verilerine sahip çıkması yolundaki ilk adımdır. İnsan hayatında yaşanan dijital dönüşüm günlük yaşamda büyük etkiler yaratmıştır. Dijital dönüşüm dijital devletin oluşmasını, o da geleneksel hizmetlerin dijital hizmetlere dönüşmesine sebep olmuştur. Sağlık ve bankacılık gibi temel hizmetlerin dijital dünyaya taşınması insanların sanal dünyada bıraktığı dijital ayak izlerinin büyümesini sağlamıştır. İnternetin her eve girmesi, mobil cihazların ekonomik olarak erişilebilir olması ile birleşince herkesin cebinde bir bilgisayar taşınmasının yolunu açmıştır. Geleneksel sosyalleşmeden ziyade sanal sosyalleşmeyi tercih eden bir topluma dönüşüm yaşanmış ve bu durum neredeyse her kişinin bir profil sahibi olduğu sosyal ağ uygulamaları kullanılarak paylaşım çılgınlığına neden olmuştur. Sosyal ağ uygulamaları sayesinde kişisel veriler ortalığa saçılmış ve kazanan yine çok yeni bir teknoloji olan yapay zekâ teknolojisi olmuştur. Geleceği kökten değiştirecek olan yapay zekâ teknolojileri kişisel verilerden beslenmiş ve tahminlerin ötesinde ürünler ortaya çıkarmıştır. Kişilerin mahremiyeti sağlanmaya çalışılırken geleceğin büyükleri olan çocukların mahremiyeti onların haberleri bile olmadan tehditlere karşı savunmasız bırakılmıştır. Kişisel verileri işleyecek uygulamaların tasarlanmaları aşamasında veri mahremiyeti sağlayacak yazılım geliştirme yöntemleri kullanılmasına yönelik çalışmalar başlamıştır. Kişisel verileri korumanın sadece yasal düzenlemeler ile mümkün olmayacağı anlaşılmış ve kişilerin bilinçlendirilmesi gerekliliğinin önemi ortaya çıkmıştır.

Geliş Tarihi/Received 17.04.2024
Kabul Tarihi/Accepted 04.06.2024
Yayın Tarihi/Publication Date 30.06.2024

Sorumlu Yazar/Corresponding author:
E-mail:

Cite this article: Kandır, M. O. (2024).
Kişisel verileri korumak için kişilerin
bilinçlenmesinin gerekliliği. *Education
and Technology in Information Science*,
2(1), 16-24.

Content of this journal is licensed under a
Creative Commons Attribution 4.0 International
License.

Bu makalede bireylere sahip oldukları haklar ile ilgili bir farkındalık yaratırken dijital dünyanın getirdiği kolaylıkların arkasındaki tehditler konusunda uyarılara yer verilmiştir. Özellikle yapay zekâ teknolojisinin eğitim ihtiyacını karşılamak için kullandığı verilerin bireylerin kişisel verilerinden karşılama ihtimali konusunda da bilgilendirme yapılmıştır. Sağlayacak yazılım geliştirme yöntemleri kullanılmasına yönelik çalışmalar başlamıştır. Kişisel verileri korumanın sadece yasal düzenlemeler ile mümkün olmayacağı anlaşılmış ve kişilerin bilinçlendirilmesi gerekliliğinin önemi ortaya çıkmıştır. Bu makalede bireylere sahip oldukları haklar ile ilgili bir farkındalık yaratırken dijital dünyanın getirdiği kolaylıkların arkasındaki tehditler konusunda uyarılara yer verilmiştir. Özellikle yapay zekâ teknolojisinin eğitim ihtiyacını karşılamak için kullandığı verilerin bireylerin kişisel verilerinden karşılama ihtimali konusunda da bilgilendirme yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kişisel veri, dijital mahremiyet, yapay zekâ, sosyal ağlar

Giriş

Anayasanın 20. maddesine 2010 yılında 5982 sayılı Kanunla yapılan Anayasa değişikliği ile bir fıkra eklenerek kişisel veriler, “özel hayatın gizliliği ve korunması hakkı” kapsamında Anayasal güvence altına alınmıştır. İnsanın mahremiyetinin korunması, gücünü Anayasadan alan Özel hayatın gizliliği üzerine inşa edilmiş bir haktır (Şimşek, 2008, s. 4) İnsan ile ilgili bilgilerin özel bir korumaya ihtiyaç duyması dijital dönüşümün bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Dijital yaşam ile birlikte önem kazanan kişiye ait bilgiler özel hayatın gizliliği kavramından ayrılmış ve farklı bir koruma alanına sahip olmuştur. Her ne kadar çatı kavram özel hayatın gizliliği olsa da kişisel verilerin her geçen gün artan değeri bu farklı bir alanın oluşmasını zorunlu hale getirmiştir. Türk hukukunda 2016 yılında kabul edilen Kişisel Verileri Koruma Kanunu ile söz konusu koruma alanının özel bir kanun koruması altına alınması sağlanmıştır. Kişisel veriler bağımsız bir hak olma niteliğine kavuşmuş ve her geçen gün yeni düzenlemelerle daha korumalı bir hak olma yolunda ilerlemektedir. Teknolojinin gelişi ile paralel sürekli olarak yeni düzenlemelere muhtaç olan bu alanı daha iyi anlamak için önce kişisel veriyi anlamak gerekmektedir.

Kişisel Veriyi Anlamak

Günümüzde etkin olan tüm evrensel kurallar belirli bir tarihsel süreç sonrasında şimdiki halini almıştır. Her hukuk kuralı bir ihtiyaca yönelik ortaya çıkmıştır. Tarihin başlangıcı kadar eski olan hukuk kuralları ilk zamanlarda bireyin canını ve mülkiyetindeki değerleri korumak ekseninde gelişmiştir. M.Ö. 753 yılında Roma'nın kuruluşuyla başlayan eski Roma döneminde özgürlüğün karşılığı insanın malını ve canını özgürce koruması olarak görülüyordu (Johnston, 1999). İnsanın canından ve malından başka değerlere de sahip olduğu keşfedildiğinde hukuk koruması da genişlemeye başladı. Manevi değerlerin de korunmaya muhtaç olduğunun anlaşılmasıyla mahremiyet kavramının sadece fiziksel mahremiyet ile sınırlı olmadığı kişinin kendisi ile ilgili her konunun kişinin kendi kontrolünde olması gerektiği sonucu ortaya çıktı. Mahremiyetin korunması özgürlüğün

temeli olarak görülmeye başladı (Warren ve Brandeis, 1890, s. 194)

Dünyada kişisel verilerin önemli olduğu ve korunması gerektiği ilk olarak 1948 yılında imzalanan İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ile başlamıştır. 1950 yılında imzalanan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile devam etmiştir. Kişisel verilerin korunması kapsamındaki ilk düzenleme ise Almanya'nın Hessen eyaleti tarafından 30.09.1970 tarihinde düzenlenen veri koruma kanunudur. 1973 yılında ise İsveç tarafından ülke genelinde yapılan ilk yasal düzenleme İsveç Veri Kanunu'dur. Fransa ve Federal Almanya Veri Kanunları ise 1973 yılında yapılmıştır. Sonraki yıllarda birçok ülke kendi ulusal düzenlemelerini yapmış ve yapmaya devam etmektedir (Gültekin, 2012, s. 22). Gelişen teknoloji ve özellikle internetin yaygınlaşması dijital bir dönüşümün başlamasına neden olmuştur. İnsanların en sık kullandıkları temel hizmetlerin süratle dijital dönüşüme uğraması insanlar ile ilgili veri üretiminin çoğalmasına sebep olmuş ve büyük veri gibi yeni kavramlar ortaya çıkmıştır. Hayatın her alanında yaşanan dönüşüm 21. Yüzyılın en değerli varlığının veri olduğunu ortaya çıkarmıştır. Sheffield matematikçisi Clive Humby 2006'da "Veri yeni petroldür" diyerek tüm dikkatin verinin üzerinde toplanmasına sebep olmuştur. Yazılım ve donanım alanında yaşanan her gelişme verinin değerine değer katmış ve katmaya devam etmektedir. Özellikle yapay zekâ teknolojisinin günümüzde artan başarısı ve popüler olması işlemci teknolojisinde yaşanan gelişmelere dayanmaktadır. Yapay sinir ağlarının eğitilmesinde ihtiyaç duyulan yüksek işlemci gücünün donanımda yaşanan gelişmeler sonucunda sağlanması bu yeni teknolojinin günümüzdeki değerini bulmasına sebep olmuştur.

Uluslararası alanda kişisel veriler ile ilgili yapılan ilk düzenlemeler elektronik veri bankalarında tutulan kişisel verilerin korunması için gerekli standartların belirlendiği 1973 ve 1974 yıllarında Avrupa Konseyi tarafından kabul edilen kararlardır. Bu kararlar sonradan yapılacak yasal düzenlemelerin temelini oluşturmaktadır. Her ne kadar uluslararası ve ulusal yasal düzenlemelerde kişisel verilerin neler olduğu belirtilmiş olsa da gelişen teknolojiler ve veri analizi tekniklerinde keşfedilen yeni yöntemler ile kişisel

verilerin çok daha geniş bir tanımının olduğu ortaya çıkmaktadır. 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanununda kişilerin yapmış oldukları alışveriş bilgileri kişisel veri olarak belirtilmemiş olsa da bu tür verilerin analizi sonrası kişiler hakkında çeşitli verilerin meydana çıkarılacağı göz önüne alındığında kişisel veriler konusunda her geçen gün yeni ihtiyaçların ortaya çıkacağı sonucuna ulaşılmaktadır (Küzeci, 2019). Bu konuyla ilgili en güzel örnek ise Avrupa Birliği Adalet Divanı tarafından verilen SCHUFA, C-634-21 kararıdır. Almanya'da hizmet veren özel bir kredi skorlama kuruluşu olan SCHUFA, üçüncü şahıslara - özellikle de tüketicilere - ait bilgileri çeşitli veri tabanlarından toplayıp, bu bilgiler üzerinde çeşitli yapay zekâ algoritmaları kullanmaktadır. Elde ettiği sonuçları ise benzer davranışlar sergileyen diğer insanların talep etmiş oldukları kredileri geri ödeme ihtimallerini hesaplamakta kullanmaktadır. Söz konusu şirket veri üzerinde algoritmik yöntemler kullanarak tahminlerde bulunmaktadır. Bu kararda önemli olan husus ise yasal mevzuatta bahsedilmeyen ve mevcut verilerin analizi sonucunda ulaşılan verinin korunmasıdır.

Bilgisayar ve yazılım teknolojilerinin gelişmesi ile birlikte bilgisayar kullanımı yaygınlaşmıştır. Bilgisayarın neredeyse her eve girecek kadar yaygınlaştığı dönemde tüm kamu kurumları ve özel şirketler sahip oldukları bilgileri dijitalleştirerek bilgisayar ortamında tutmaya ve işlemeye başlamıştır. Bilginin dijital ortamda saklanmaya başlanması bilginin güvenliğinin sağlanması ihtiyacını da beraberinde getirmiştir. Veri analiz yöntemlerinin gelişmesi, ilk anda önemsiz gibi görünen verilerin dahi korunması gerektiğini göstermiştir. Kişisel veri kategorisinde olmayan verilerin çeşitli yöntemler ile analizi sonrasında profil çıkarma gibi sonuçlara ulaşılarak ilk andaki veriden anlamlı sonuçlar çıkartılabilmektedir. İşte bu nedenlerle her türlü bilginin korunması önem arz etmektedir. Zaten veri güvenliği genel ve öncelikli bir ihtiyaç olduğundan bilgi güvenliği konusu sürekli acil ve önemli bir ihtiyaç olarak görülmüştür. Verinin güvenli olarak işlenmesi ve muhafaza edilmesi dijitalleştiği ilk andan beri önemli olarak görülmüştür. İnsanın özel hayatına gösterilmesi gereken saygı ile ilgili anayasal düzeyde yapılan düzenlemeler teknolojinin gelişmesi sonrasında dijital ortamda oluşturulan kişi ile ilgili veriler kapsamında düşünüldüğünde bu alanda özel düzenlemeler yapılması ihtiyacı ortaya çıkmıştır. 2010 yılında Anayasamızda özel hayatın gizliliği ile ilgili maddeye yeni bir fıkra eklenerek kişisel verilerin korunması konusu en üst yasal düzenlemede yerini almıştır (Korkmaz, 2017, s. 86). Kişisel verilerin korunması kapsamında yapılan çalışmalar ve düzenlemeler incelendiğinde Kişisel verilerin kanunlar ile koruma altına alınma çabası görülmektedir. Ülkemizde kişisel verilerin korunmasını sağlamak ve kişilerde verilerin korunmasına yönelik farkındalık oluşturmak için Kişisel

Verileri Koruma Kurumu kurulmuştur. Kurumun internet sitesinde Misyon olarak "Anayasada öngörülen özel hayatın gizliliği ile temel hak ve özgürlüklerin korunması kapsamında, ülkemizde kişisel verilerin korunmasını sağlamak ve buna yönelik farkındalık oluşturarak bilinç düzeyini geliştirmek, aynı zamanda veri temelli ekonomide özel ve kamusal aktörlerin uluslararası rekabet kapasitelerini artırıcı bir ortam oluşturmak." belirlenmiştir. Kamuoyunda kişisel verilere karşı farkındalık düzeyini artırmak ve veri ihlalleri hakkında bilgi vermek için meydana gelen veri ihlalleri Kurumun internet sitesinde duyuru olarak yayımlanmaktadır. Böylesi düzenlemelerin tek amacı kişisel verilerin korunmasıdır. Kurulun kamuoyunda bilinirliğinin artmasını sağlayan Yemek Sepeti veri ihlali kararı 23.12.2021 tarihinde Kurul'un internet sitesinde yayımlanmıştır. Kurul tarafından yayımlanan duyuruda meydana gelen ihlalden 21.504.083 Yemeksepeti kullanıcısının etkilendiği bilgisi verilmiştir. Bu veri ihlali Kurul tarafından yayımlanan en çok kullanıcı bilgisinin ihlale uğradığı veri ihlali olayları arasında yer almaktadır.

Dijitalleşen Yaşam

Teknoloji her alanda insan hayatını kolaylaştırmaktadır. Tüm hizmet üreten sektörler hem yaygınlaşma hem de kolaylaştırma maksadıyla teknolojiyi yaygın bir şekilde kullanmayı amaçlamaktadır. Kamunun verdiği hizmetlerde de bu düşüncenin olduğu görülmektedir. Sağlıktan adalete, bankacılıktan ticarete tüm alanlar süratle dijitalleşmekte ve internet ortamına taşınmaktadır. Stanford Üniversitesi bilim adamları tarafından yayımlanan AI indeks raporunun bu seneki sayısı oldukça kapsamlı bilgiler içeriyor (Stanford University, 2024). Bu raporda en çok göze çarpan çıkarımlardan birisi; yapay zekânın bazı alanlarda insandan iyi olduğunun kabul edilmesidir. Üretken yapay zekâyâ yapılan yatırımların artması ve insanların yapay zekânın olası etkilerinin farkında olmalarından kaynaklanan bilinçli olmaları ile bu durumun gergin olmalarına neden olması ise raporun dikkat çektiği hususlar arasındadır.

İnternetin insan yaşamında bulunduğu seviyeye gelmesi beklenenden hızlı olmuştur. Her eve internetin girmesi süreci her eve bilgisayarın girmesi sürecinden çok daha kısa bir sürede tamamlanmıştır. Mobil cihazların gelişmesi ve ekonomik olarak ucuzlaması dijital dönüşümü daha da hızlandırmıştır. Teknik özelliklere bakıldığında mobil cihazların her birisinin neredeyse orta seviye bir bilgisayarın teknik özelliklerine sahip olduğu görülmektedir. Birçok akıllı cep telefonunun üst düzey bilgisayarlar seviyesinde teknik özelliklere sahip olduğu ise bir gerçektir. Her insan cebinde bir bilgisayar taşıyor desek yanlış bir cümle kurmamış oluruz.

Her kişinin bir ucu internete açılan bir mobil cihaza sahip olması dijital dünyanın en büyük sorunu olan dijital güvenlik konusunun önemini artırmaktadır. Özellikle yakın geçmişte yaşanan pandemi nedeniyle insan yaşam sürecinde yeni yöntemler ve ortamlar ortaya çıkmıştır. Ticaret neredeyse tamamen dijitalleşerek internet ortamına taşınmıştır. Uzaktan çalışma bir yöntem olmaktan çıkmış adeta bir zorunluluk haline almıştır. Eğitimin internete taşınması başlangıçta bir çare olarak görülse de pandemi sonrasında bir tercih olmaya başlamıştır. Ekonomi yön değiştirmiş ve neredeyse dijitalleşmeyen bir alan kalamamıştır. Geçmişte kahve fincanlarından bakılan kahve falları bile kahve fincanı fotoğraflarının dijital fal bakma platformlarına gönderilmesi ile dijital kahve fallarına dönüşmüştür.

Bir insan karlı bir arazide nasıl yürüdükçe iz bırakıyorsa internette yaptığı her işlem ile de bir iz bırakmakta, bir veri üretmektedir. Amerikalı bilgisayar korsanı Kevin Mitnick 15 Mayıs 1995'te dijital ortamda bırakmış olduğu izlerin FBI tarafından takip edilmesi sonucunda yakalanmıştı. Bu olay sonrası Amerika Birleşik Devletleri'nin Philadelphia eyaletindeki The Philadelphia Inquirer gazetesi ilk kez "digital footprint" kavramını dijital dünyada bırakılan izlerin karşılığı olarak kullanmıştır. Dijital Ayak İzi kavramı bu şekilde ortaya çıkmış ve neredeyse her ortamda kullanılmaya başlanmıştır. İnternet kullanıcılarının web tarayıcılarını kullanarak erişim yaptıkları her sitede bir iz bırakmaları ve bu izlerin de saklanmasıyla bir veri havuzu oluşmaktadır. Web ortamında bırakılan izler kadar bıraktırılan izler de bulunmaktadır. Bu iz bırakmaya zorlanma konusunun kavramsal ifadesi çerez (cookies) olarak adlandırılmaktadır. Çerez kavramı, internet kullanıcısı bir web sitesini ziyaret ettiği zaman web sitesinin kullanıcıdan bazı bilgiler istemesi yöntemi olarak tanımlanabilmektedir. İlk kez 1994 yılında Netscape firması çalışanı Lou Montulli tarafından kullanılan ve yalnızca kullanıcılar ile ziyaret ettikleri web sitesi arasında bilgi alışverişi yapmak için tasarlanan küçük program parçaları çerez olarak adlandırılmıştır. İnternet kullanıcısının web tarayıcı bilgisi, IP numarası, dil tercihi, web sitesini ziyaret sıklığı gibi bilgiler çerezlerin tuttuğu bilgilere örnek olarak gösterilebilmektedir. Web siteleri bu bilgileri birçok amaç için tutarken hedeflerinin başında kullanıcıların alışkanlıklarını analiz ederek daha performanslı ve tercih edilir web siteleri oluşturmaktır. Ancak günümüzdeki kullanım öncelikleri reklam ve pazarlama alanına yönelmiştir.

Dijital Mahremiyet

Dijital ayak izlerinin verilere dönüşmesiyle büyük veri kavramı ortaya çıkmıştır. Teknolojinin gelişimi bilgisayarlardaki işlemci gücünün ciddi bir artışına neden

olmuştur. Artan işlemci gücü ise birim zamandaki işlem miktarının artmasına bu artış da istatistik biliminin gelişmesine neden olmuştur. Geçmişteki bilgilerin çeşitli veri analiz yöntemleri ile işlenmesi hem kullanıcı alışkanlıklarının tespit edilmesine hem de gelecekte beklenen davranış şekillerinin doğru tahmin edilmesinde yüksek başarı yüzdelerine ulaşılmasına imkân vermiştir. Veri analizi bir yöntem olmayı aşarak bir mühendisliğe (veri mühendisliği) dönüşmüş ve yeni bir meslek olarak ortaya çıkmıştır. Verilerden ulaşılan bilgilerin çeşitliliği ve kullanılabilirliğinin keşfedilmesi ile birlikte dijital ayak izinin önemi artmış ve bu veriler ekonomik olarak da değer kazanmaya başlamıştır. İnternet ortamında kullanıcıların tercihleri yeni dijital izlerin oluşmasına neden olmaktadır. Mobil cihazların kullanımının artmasıyla mobil uygulamaların daha çok kullanılması ve bu uygulamaların da cihazlardaki erişim izinleri ile birçok veriye kolayca erişmesi mümkün olmuştur. Uygulamaların üreticisi olan şirketler elde ettikleri verileri öncelikle hedeflenmiş reklamlarda kullanmak üzere pazarlamaya başlamışlardır. Böylece veri ticareti başlamıştır. Bu ticaret mobil uygulama ve internet kullanıcılarının dijital ayak izlerinden elde edilen kişisel tercihlerinin ekonomik kazanç amaçlı kullanımına hizmet etmeye başlamıştır.

Kişisel veri kavramı tanımındaki verilere gösterilen dikkatin tüm verilere gösterilmesi gerekmektedir. Çünkü herhangi bir veri bir gerçek kişiyi belirlemede bir rol oynuyorsa o veri de kanun kapsamında koruma altında olmaktadır. Yasal olarak korunmayan verilerin gelişmiş veri analiz yöntemleri ile anlamlandırılarak veri sahibi kişilerin kimlik bilgilerine erişim sağladığı görülmektedir. 6698 Sayılı Kişisel Verileri Koruma Kanunu'nun Tanımlar kısmındaki "Kişisel veri: Kimliği belirli veya belirlenebilir gerçek kişiye ilişkin her türlü bilgiyi," tanımında da görüleceği üzere tanımdaki belirlenebilir sözcüğü, bir anlamda verinin işlenmesi sonucunda gerçek kişiye erişilebilirliği belirtmektedir.

Günlük yaşamda kolayca belirleyebileceğimiz mahremiyet sınırları dijital ortamda fiziksel ortamın tam tersine bir özellik göstermektedir. Gerçek dünyada çekirdek aile üyeleri, anne ve baba, kardeşler, karı-koca gibi çok yakınların girebileceği alan mahrem alan olarak tanımlanır. Başka insanlar bu alana girerse rahatsız olur, çeşitli tepkiler veririz. Edward Twitchell Hall'ın "proksemik", kişisel alan teorisine göre mahrem alan genelde 45 santim ve aşağısı olarak kabul edilir. Kişisel alan ise aile üyeleri ve arkadaşlar için belirlenen alandır. Kişilere fiziksel olarak 120 santim ve aşağısındaki mesafelere girildiğinde kişisel alanına girmişsiniz diyebiliriz. Bilimsel olarak bu mesafelerin net olarak belirlenebilmesi kişiler tarafından bakıldığında kişinin belirleyebileceği ve kişiye özgülenmiş bir hak olarak görülmektedir. Sınırlarını kişinin çizdiği bir hak dijitalleşen

dünyada kolayca kontrol edilememektedir. Sadece yakın arkadaşlarının erişimine izin verilen bir sosyal ağ paylaşımı kolayca tüm sosyal ağ kullanıcıları tarafından erişilebilir bir duruma dönüşebilmektedir. Dijital dünyada kolayca kopyalanabilme, hızla yayılma gibi özellikler nedeniyle kişisel mahremiyet çok daha fazla zarar görebilmektedir. Kişinin yakın çevresi ile paylaştığı özel hayatındaki özel anların fotoğraf ve videoları kötü niyetle veya bilinçsiz bir şekilde mesleki yaşamındaki iş arkadaşlarının eline geçebilmektedir. Kişinin özel paylaşımlarına erişim hakkı olan bir yakın arkadaşın yapmış olduğu bu istenmeyen paylaşımlar kişinin zor durumlar yaşamasına, kariyerinin zarar görmesine neden olabilmektedir. Kişinin yapmış olduğu ve tercihlerini ortaya çıkaracak sosyal ağ paylaşımları ile kötü niyetli kişilerin manipülasyonuna açık duruma gelmesi de bir başka ihtimaldir. Özellikle kamuoyu önünde çokça bulunan ünlülerin özel hayatlarına ait fotoğraflarının kullanılarak sahte sosyal ağ hesapları açılmasıyla ilgili gerçekleşen birçok olaya ait haberler zaman zaman basında yer almaktadır. Her ne kadar kişisel verilerin korunması kapsamında sürekli gelişen yasal düzenlemeler yapılsa da sosyal ağların büyüğü dünyası karşısında dijital mahremiyetin korunması çok da kolay olmamaktadır.

Sosyal Ağlarda Beğenilme

Endüstri 4.0 ile hayatımıza giren yeni teknolojiler birçok alanda insan yaşamını kolaylaştırıcı makinelerin gelişimini sağlamaktadır. Yıllar önce elde yıkanan çamaşırlar ilk önce makinalara girmiş şimdi ise deterjan ve yıkama tercihinin makinelerin belirlediği bir teknolojiye kavuşmuştur. Yüksek teknoloji sunan bu yeni çağ, her alanda insanlığın faydasını ön planda tutmaktadır. Teknolojinin gelişme nedenleri arasında sayılan kolaylaştırma ve konfor artırma sosyal ağların yaygınlaşma nedenleri olarak da gösterilebilmektedir. Bir sosyal ağ uygulamasına giriş yapmak için sadece bir e-posta adresine sahip olmak yeterli olmaktadır. Bu kadar kolay erişim kullanımı da kolaylaştırmaktadır. Sosyal ağlarda profil oluşturmanın kolaylaştırılması ve sade tutulması bu uygulamaların kısa sürede yaygınlaşmasını sağlamıştır (Boyd ve Ellison 2008, s. 223) Sosyal ağ uygulamalarının mobil cihazlar ile kullanılabilmesi eli telefon tutan! herkesin bu uygulamalarda yerini almasını sağlamıştır. Ulusal ve uluslararası istatistiklere bakıldığında neredeyse her mobil cihaz kullanıcısının aynı zamanda sosyal ağ kullanıcısı da olduğu görülmektedir. Bir uluslararası istatistik hazırlama ajansı olan We are Social tarafından hazırlanan Dijital Türkiye 2023 Raporunda 85,59 milyonluk Türkiye nüfusunun 81,68 milyon akıllı telefon kullanıcısı olduğu belirtilmiştir. Aynı raporda 71,38 milyon internet kullanıcısının 62,55 milyonunun aktif sosyal ağ kullanıcısı olarak yer aldığı görülmektedir (Clicks'us Digital, 2023).

Sosyal ağların temel amacı olan sosyalleşme, diğer anlamıyla her profilin ağını genişletmesi kullanıcıların birçok kullanıcıyla bağ kurmasını sağlamaktadır. Bir diğer amaç ise paylaşmaktır. İçerik üretmek ve paylaşmak her kullanıcının sosyal ağlardaki bir diğer hedefi olmaktadır. Paylaşım yapmak ve diğer kullanıcılar tarafından yapılan paylaşımları izlemek sosyal ağların merkezinde yerini almıştır (Van Dijck, 2013, s. 206) Yapılan paylaşımları izleyen her kullanıcı bu paylaşımlar üzerinden paylaşım yapan kullanıcılar ile etkileşime girmektedir. Sosyal ağların besini ise beğenidir. Yani global ismi ile "like". Her bir paylaşım altında yer alan beğeni seçeneği tıklanarak içeriğin güzel bir içerik olduğu belirtilmekte ve paylaşım sahibiyle olumlu bir etkileşim yaşanmaktadır (Türk ve Demirci, 2016, s. 518).

İşte böylesi bir öneme sahip olan beğeni kavramı kullanıcıları paylaşım yapmaya zorlamakta ve kullanıcıların paylaşılan içeriğe gösterdikleri tepkilere bir önem yüklemektedir. Sosyal ağ kullanıcılarının duyduğu bu büyük "beğeni" açlığı yaptıkları paylaşımlarda aşırılığa kaçmalarına ve bir paylaşım çılgınlığı yaşamalarına sebep olmaktadır. Zaman zaman bu çılgınlık akıl almaz derecede tehlikeli içerikler yaratmaya kadar varmaktadır. Özellikle son zamanlarda sosyal ağ kullanıcısı olan ebeveynlerin çocukları hakkında oluşturdukları içerikleri sıkça paylaştıkları görülmektedir (Sütlüoğlu, 2015, s. 125) Yapılan bu paylaşımların kişisel verilere karşı oluşturduğu riskleri şu şekilde sıralayabiliriz:

- Kişisel verilerin kötü niyetli kişilerce dolandırıcılık suçunda kullanılması
- Paylaşımlardan elde edilen verilerin taciz, cinsel istismar gibi suçlara temel oluşturması
- Üretken yapay zekâ kullanımıyla kötü niyetli fotoğraf ve video üretilmesi
- Elde edilen verilerin tehdit ve şantaj gibi suçlarda kullanılması
- Paylaşım alışkanlığının bağımlılığa dönüşmesine neden olması
- Sosyal ağlarda paylaşılan içeriklerin çocukların geleceğini olumsuz etkilemesi
- Kötü niyetli kişilerin kişisel verileri kullanarak gerçek dünyada veri sahiplerine zarar vermeleri
- Sosyal ağ paylaşımlarının takip edilerek hırsızlık, gasp gibi suçlara zemin hazırlanması

Basında yer alan dolandırıcılık olaylarında suçluların

istihbarı bilgileri mağdurların sosyal ağ paylaşımlarından elde ettikleri bilgisine ulaşılmaktadır. Herhangi bir süzgeçle elenmeden sosyal ağlarda yapılan paylaşımlardaki veriler büyük risklere neden olmaktadır. Ebeveynlerin çocuklarının geleceğini olumsuz etkilememek adına mutlaka yukarıda açıklanan riskleri göz önünde bulunarak paylaşım yapmaları gerekmektedir.

Sosyal Ağlarda Çocukların Mahremiyeti

Sosyal ağlarda yaşanan paylaşım çılgınlıklarından belki de en tehlikelisi ebeveynlerin çocuklarının yer aldığı içerikleri çokça paylaşmalarıdır. Henüz kendi kişisel verileri hakkında karar verme yetisine sahip olmayan çocukların fotoğraf ve videolarının ebeveynleri tarafından herkesin erişebileceği sanal ortamlarda paylaşılması gelecekte onarılması güç sonuçlar doğurabilecektir (Üstündağ, 2020).

Teknolojide yaşanan hızlı gelişim yazılım teknolojilerinin de gelişmesine ve yapay zekâ algoritmalarının birçok alanda kullanılmasının yaygınlaşmasını sağlamıştır. Özellikle yapay zekâ teknolojisi bambaşka bir çağın yaşanmasına neden olmaktadır. Veri setleri ile eğitilen yapay sinir ağı algoritmaları sınıflandırmadan kümelemeye, veri madenciliğinden görüntü işlemeye birçok alanda başarıyla kullanılmaktadır. Sosyal ağlarda paylaşılan çocuk fotoğrafları ile eğitilen yapay zekâ algoritmaları gerçekte var olmayan yeni çocuk fotoğrafları üretebilmektedir. Üretken yapay zekâ olarak adlandırılan bu teknoloji mevcut fotoğrafları kullanarak benzersiz yeni fotoğraflar üretebilmektedir (Kandır, 2023, s. 205).

Özellikle çocukların korunması kapsamında büyük hassasiyet gösteren yasa koyucu çocuğu karşı karşıya kalabileceği her türlü istismara karşı korumaya çalışmaktadır. Türk Ceza Kanununda Altıncı Bölüm "Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar" başlığı altında bu suçlar tanımlanmış ve bu suçların karşılığı cezalar yer almaktadır. Yasa koyucu bu başlık altında genel suç tanımlarıyla yetinmemiş ve 103. Maddede "Çocukların cinsel istismarı" suçunu tanımlamıştır. Sadece tanımlamakla kalmamış hem cezaları artırmış hem de suç olabilecek davranışları genişletmiştir. Yasa koyucu çocukların korunmasına böylece çok daha fazla önem vermiştir. Ancak yaşanan büyük dijital dönüşüm sonucunda birer profesyonel fotoğraf makinesine dönüşen mobil cihazlar kullanılarak sürekli oluşturulan dijital içerikler çocuğun kişisel verilerinin istismara açık hale gelmesine neden olmaktadır.

Ebeveynlerin dikkatsizce yaptıkları sosyal ağ paylaşımları çocukların kişisel verilerinin kötü amaçlı kullanıma açık fotoğraf veri setlerinin arasında yerlerini almasını sağlamaktadır (Timurturkan, 2019, s. 318). Çocuk

istismarlarını engelleme amaçlı güvenlik güçlerince yapılan bir araştırmanın sonuçları dehşet vericidir. Yapılan bu çalışmada; özellikle çocuk müstehcenliği içeren internet sitelerinde yer alan görsellerin %50'sinin sosyal medya platformlarından elde edildiği tespit edilmiştir. Üretken yapay zekâ tarafından mevcut fotoğraflardan eğitilerek yeni fotoğraflar üretilmesinin keşfi sonrasında çocuk müstehcenliği ile ilgili yeni fotoğraflar üretildiği bilgisine ulaşılmıştır. Dikkatsiz yapılan çocuk fotoğrafları gelecekte çocukların karşısına utanç verici içerikler olarak çıkabilecektir (Şirin, 2017, s. 52).

Yapay Zekâ Etkisi

Geçtiğimiz yüzyılın buluşu olan internetten sonra yapay zekâ teknolojisi de bu yüzyılın buluşu olma yolunda hızla ilerlemektedir. Temelinde verinin analizi ve çeşitli matematiksel işlemler ile işlenerek anlamlı bilgilere ve tespitlere ulaşma olan yapay zekâ teknolojileri gücünü veriden almaktadır. Büyük veri kavramının üzerinde geliştirilen yapay zekâ teknolojileri günümüzde neredeyse her alanda kullanılmaktadır. Özellikle sağlık alanında kullanılan görüntüleme sistemlerinin hemen hemen hepsinde yapay zekâ algoritmaları çalışmaktadır. Radyologların önüne yapay zekâ tarafından anlamlandırılarak sunulan raporlar teşhislerin konulmasında ve tedavilerin planlanmasında büyük kolaylık sağlamaktadır. Dijital akciğer grafilerinin yapay zekâ destekli bilgisayarlarla değerlendirmesi ile kolayca fark edilemeyecek ve tespiti tecrübeyle sağlanacak olan akciğerde oluşan kitlelerin tespit ve teşhisi yapılmaktadır. Her ne kadar günlük yaşamdaki ihtiyaçlara çare olmak için geliştirilmiş olsa da her şekilde insana temas etmektedir. Belki de en zor tahmin edilebilir olan insan davranışları alanında her geçen gün kullanımı artmakta ve yaygınlaşmaktadır. Kişisel verileri koruma kanunu kapsamında hassas veri olarak nitelendirilen sağlık verileri sağlık sisteminde kullanılan cihazlarda uzun zamandır kullanılmaktadır. Sağlık sisteminin yanında güvenlik sistemlerinde de insanların surat fotoğraflarının kullanıldığı görülmektedir (Durham-Hutchins, 2024). İnsana ait verilerin işlenmesi ve sonrasında muhtemel insan davranışlarının tahmin edilmesi kapsamında yapay zekâ sistemlerinin eğitilmesinde kişisel veriler kullanılmaktadır. İnsanların fotoğrafları kullanılarak eğitilen yapay zekâ algoritmaları yeni insan yüzleri oluşturmaktadır. Hatta yapay olarak oluşturulan bu yüzler çeşitli yapay zekâ teknolojileri sayesinde canlı video görüşmelerinde yüz değiştirme yöntemleri ile birlikte kullanılarak bambaşka sonuçlara sebep olmaktadır (Bolayır, 2024, s. 118). Pandemi sonrası birçok iş görüşmesi Zoom gibi çeşitli telekonferans yazılımları kullanılarak çevrimiçi yapılmaktadır. Fiziksel olarak yüz yüze yapılmayan iş toplantılarında yetkisiz

kişilerin Deepfake teknolojileri kullanarak farklı kişilermiş gibi hareket ettikleri ve bu çevrimiçi toplantılara katıldıkları görülmüştür (Çetindemir, 2024).

İnternette yapılan basit bir arama ile insan yüzü değiştirme ve insan sesi değiştirme yapabilen yazılımlara ulaşılabilmektedir. Bu tür yazılımların çok daha gelişmiş türleri ise belirli ücretler karşılığı edinilebilmektedir (Elitaş, 2022, s. 115). Böylesi gerçekçi sonuçların ortaya çıkması internet ortamında bolca bulunan insan fotoğraf ve ses dosyaları sayesinde olmuştur. Özellikle sosyal ağ kullanıcılarının yapmış oldukları paylaşımlar yapay zekâ algoritmalarının eğitimlerinde kullandıkları veri setlerine dönüşmüşlerdir. Ne kadar fazla veri olursa o kadar gerçekçi sonuçlara ulaşmak mümkün olmaktadır. Derin öğrenme (Deep Learning) sözcüğü ile sahte (Fake) sözcüğünün birleştirilmesiyle oluşturulan yeni bir kavram olan Deepfake sözcüğü her geçen gün kendisinden daha fazla söz edilir hale gelmiştir (Westerlund, 2019, s. 40).

Sosyal ağlardan toplanan milyonlarca insan yüzü ile eğitilen yapay sinir ağları insan yüzünün özelliklerini öğrendikten sonra gerçekte olmayan insan yüzlerini de oluşturma yeteneğine kavuşmaktadır. <https://thispersondoesnotexist.com> adresli internet sitesinde StyleGAN isimli yapay sinir ağı gerçekte mevcut olmayan insanların yüzlerini üretmekte ve internet sitesinde kullanıcılara sunmaktadır. Deepfake teknolojisi 2017 yılından itibaren bazı Amerika Birleşik Devletleri eyaletlerinde tehdit olarak kabul edilmiş ve yasalarda yerini almıştır. Günümüzde deepfake bir siber tehdit olarak kabul edilmektedir (Temir, 2020, s. 1014). Deepfake teknolojisi mevcut veri setleri ile eğitilince yeni bir ürün ortaya koyabilen üretken yapay zekânın ortaya çıkardığı bir kavramdır. Bilindiği üzere yapay sinir ağları veri setleri kullanılarak eğitilmektedir. Özellikle bilimsel alanlarda çalışmalar yapılması için çok çeşitli veri setleri mevcuttur. Ancak bu veri setleri bitkiler, hayvanlar gibi insan dışındaki varlıkların verilerinden oluşmaktadır. Son zamanlarda artan veri seti ihtiyacı nedeniyle internet ortamında açık kaynaktan veri seti oluşturmak için veri toplama işlemleri yapılmaktadır. Bu tür verilerin toplanması için kullanıcıların sosyal ağlarda herkesin erişimine açık olarak yaptıkları paylaşımlar kullanılmaktadır. Deepfake teknolojisi de bu şekilde oluşturulan insanların fotoğraflarından oluşan veri setleri ile eğitilmektedir. Kişisel verilerin kontrolsüzce sosyal ağlarda paylaşılması bu veri setlerinin gelişmesine ve üretken yapay zekâ teknolojisinin de kusursuzluğa doğru kendini geliştirmesine imkân vermektedir.

Tasarımda Gizlilik (Privacy by Design)

Her ne kadar sistemlerin güvenliğinin sağlanması için

Firewall ve Saldırı Tespit Sistemleri benzeri Ağ güvenlik sistemleri kullanılsa da Kişisel Verileri muhafaza eden ve işleyen yazılımların güvenli olması da son derece önemlidir. Bu maksatla güvenli yazılım geliştirme yöntemleri ger geçen gün daha önemli hale gelmektedir. Yazılım geliştirilme safhasında henüz kodlama işlemleri başlamadan sağlanacak güvenli bir tasarım son derece önemlidir. Kişisel bilgilerin toplanmasını işlenmesini ve muhafaza edilmesini içeren her türlü yazılımın henüz başlangıç safhasından itibaren mahremiyeti dikkate alarak geliştirilmesi ihtiyacı bir veri gizliliği yaklaşımı olarak tanımlanmaktadır.

Dünya çapında standartları geliştirmek ve uluslararası eşgüdümü sağlamak için kurulan International Organization for Standardization (ISO) son kullanıcı olan tüketicilerin verilerinin gizliliğinin sağlanması kapsamında gerekli kuralların oluşturulması maksadıyla 2023 yılının ocak ayında ISO 31700-1:2023 (ISO, 2023a) ve ISO/TR 31700-2:2023 (ISO, 2023b) numaralı standartlarını yayınlamıştır. Söz konusu standartlar her türlü projede henüz başlangıç aşamasında ihtiyaç duyulan gizlilik önlemlerinin alınmasını, yapılan işlemlerin belgelenmesini, gerekli kontrollerin yapılmasını ve son dönemde önemi artan kişisel verilerin mahremiyetini sağlayarak veri ihlallerinin önüne geçme çalışmalarının tasarım aşamasında gerçekleştirilmesine imkân vermektedir. Yazılımlarda henüz tasarım aşamasında mevcut kişisel verileri koruma mevzuatına uygun çalışmalar yapılması gelecekte meydana gelebilecek yazılımlardan kaynaklanan veri ihlallerinin önüne geçebilecektir.

Yazılımların gerçekleştirilmesinde görev alan yazılımcıların veri mahremiyeti hakkında bilgilendirilmesi bir zorunluluktur. Disiplinler arası çalışmaların sağlanması için Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) yeni dersler ve yüksek öğrenim programları açılması çalışmaları yapmaktadır. YÖK tarafından Mart 2024 tarihinde yapay zekâ, dijitalleşme ve büyük veri alanlarında üniversitelerde 2'si ilk kez olmak üzere 5 lisans ve tamamı yeni 12 ön lisans programı açılacağını açıklanmıştır. Veri güvenliği düşüncesinin kişisel veriler ile birlikte veri mahremiyetini de içerisine alacak şekilde genişletilmesi ve bu konuda yazılımcıların eğitilmesi artık günümüzde ileri seviye bir eğitim ihtiyacı olarak ortaya çıkmaktadır. Disiplinler arası çalışmanın kaçınılmaz olduğu bir çağı yaşıyoruz. Bunun yanında uzaktan çalışmanın da özellikle yazılım üreten mesleklerce sığa kullanılmaya başlanmasıyla birlikte proje yöneticisi olarak bilinen görevlerin yavaş yavaş ortadan kalktığını görmekteyiz. Ucuz yazılım mühendisi işgücünün uzaktan çalışma ile temin edildiği düşünüldüğünde yazılım üreten mühendislerin sadece çalışır yazılım üretmekten sorumlu olmayacağı mesleğin etik ilkelerinden de sorumlu olacağı bir gerçektir. Hemen hemen her sistemde yerini alan yapay zekâ teknolojisi ile veri seti hazırlanmasından kullanılacak yapay

sinir ağına kadar etik çerçeve içerisinde yazılım geliştirmek artık bir zorunluluk halini almıştır. Başta yapay zekâ teknolojileri olmak üzere kişisel veriler gibi bir çok alanda ulusal ve uluslararası yasal düzenlemelerin diğer disiplinlerce de bilinmesi gerekmektedir. Konumuz kapsamındaki özel alanda ise mühendislerin Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında yeterli bilgiye sahip olmaları sağlanmalıdır. Ancak bu farkındalık sağlandıktan sonra yazılımlarda kaynaklanan veri ihlallerinin önüne geçilebilecektir. Özellikle kodlama aşamasında güvenli yazılım geliştirme yöntemleri kullanılmalı ve sürekli kontroller yapılmalıdır. Tüm bu güvenli yazılım geliştirme tedbirlerinin yanında evrensel etik ilkelere uygun yazılımlar geliştirilmesi öncelikli olmalıdır.

Bilişim sistemlerinde milli güvenliği tehdit edebilecek tehditlerin bertaraf edilmesi ve milli siber güvenlik stratejisinin bir parçası olması maksadıyla T.C. Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi Başkanlığının koordine ederek hazırlanmasını sağladığı “Bilgi ve İletişim Güvenliği Rehberi” 2020 yılında tamamlanmıştır (Dijital Dönüşüm Ofisi, 2020). Halihazırda Kamu kurumları ve kritik altyapı hizmeti veren işletmelerce uyulması gereken Bilgi ve İletişim Güvenliği tedbirlerine yönelik denetimler yapılmakta ve T.C. Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisinin Portalına denetim sonuçları yüklenmektedir.

Bilgi ve İletişim Güvenliği Rehberinin Varlık Gruplarına Yönelik Güvenlik Tedbirleri bölümünün Uygulama ve Veri Güvenliği başlığı altında Kişisel verilerin uygulamalarda korunması kapsamında denetim soruları bulunmaktadır (Dijital Dönüşüm Ofisi, 2020, s. 98). Özellikle güvenli yazılım geliştirmeye yönelik tedbirler ve bu tedbirlerin denetimine yönelik ifadeler kişisel verilerin yazılım geliştirilmesi sürecinde göz önüne alınmasının önemini ortaya koymaktadır. Bilgi ve İletişim Güvenliği Rehberinin Uygulama ve Veri Güvenliği bölümündeki Güvenli Yazılım Geliştirme kısmındaki tedbir tanımlarında “Yazılım geliştirme sürecinde güvenlik gereksinimleri tanımlanmalı ve bu gereksinimler göz önünde bulundurularak tasarım yapılmalıdır.” ibaresi yer almaktadır. Rehberin birçok bölümünde kontrol edilen hususlar arasında veri güvenliği tedbirleri yer almaktadır. Milli Siber Güvenliğin sağlanması maksadıyla söz konusu rehberle uyumun tüm kurum ve kuruluşlara yaygınlaştırılacağı düşünüldüğünde tasarım aşamasında gizlilik kavramının her geçen gün önem kazanacağı görülmektedir.

Sonuç

En kapsayıcı yasal düzenleme olan Anayasa ile korunan insan hakları ve genel kamu düzeni, özel alanlarda oluşturulan birçok kanun ile tamamen bir hukuk şemsiye ile

korunmaktadır. Ancak gelişen teknoloji bu korumanın sadece kanunlar ile olamayacağı görülmektedir. Özellikle kişisel veriler alanında en büyük otoritenin, verinin sahibi olan kişinin kendisi olduğu ortaya çıkmaktadır. Kişinin verisini öncelikle kişi kendisi korumalıdır. Sosyal ağlar gibi kişileri veri paylaşmaya teşvik eden uygulamalar sayesinde mükemmele yakın sonuçlar üreten yapay zekâ uygulamaları ortaya çıkmıştır. Geline süreçte görülmüştür ki; kanunların kişilerin verisini koruması ancak kişilerin de aynı doğrultu da hareket etmesiyle mümkün olabilecektir. Kişinin kendi verisinin değerine önce kendisinin farkına varması ve koruma çabasında olması bu alanda ulaşılması gereken ana hedef olmalıdır. Bu hedefe ulaşmak ta ancak farkındalık yaratmak ve bilinçlendirmekle mümkün olabilecektir. Dijital okur yazarlık olarak adlandırılan ve dijital cihazlar ile internet ortamının güvenli ve bilinçli kullanımı anlamına gelen bu kavramın tüm kişilerce benimsenmesi ve öğrenilmesi gerekmektedir. Kişisel verileri korumak için kanunların yanında mutlaka bilinçli veri sahipleri olmalıdır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynakça

- Bolayır, M. A. (2024). Yapay zekâ, insan hakları ve insan haklarının korunması açısından yapay zekânın denetimi. *TIDE Academia Research*, 5(2), 117-145.
- Boyd, D. M., & Ellison, N. B. (2007). Social network sites definition, history, and scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 13(1), 208-229.
- Clicks'us Digital. (2023). *Dijital Türkiye 2023 raporu*. <https://www.clicksus.com/we-are-social-2023-global-ve-turkiye-raporu>
- Çetindemir, Ç. (2024, 06 Şubat). 'Deepfake' tuzağıyla 25 milyon dolarlık vurgun. <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/blog/deepfake-tuzagiyla-25-milyon-dolarlik-vurgun/1817367>
- Dijital Dönüşüm Ofisi. (2020). *Bilgi ve iletişim güvenliği rehberi*. T. C. Cumhurbaşkanlığı.

- Durham-Hutchins, L. (2024, 7 Mart). *Facial recognition and data Protection: What you need to know*. <https://www.dataprivacyadvisory.com/facial-recognition-and-data-protection-what-you-need-to-know/>
- Elitaş, T. (2022). Dijital manipölasyon 'deepfake' teknolojisi ve olmayanın inandırıcılığı. *Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(49), 113-128.
- Gültekin, N. M. (2012). *Kişisel verilerin ceza hukuku yönünden korunması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Galatasaray Üniversitesi.
- International Organization for Standardization. (2023a). ISO 31700-1:2023(en) Consumer protection-Privacy by design for consumer goods and services-Part 1: High-level requirements.
- International Organization for Standardization. (2023b). ISO 31700-2:2023(en) Privacy by design for consumer goods and services Part 2: Use cases.
- Johnston, D. (1999). *Roman law in context*. Cambridge University Press.
- Kandır, M. O. (2023). Deepfake teknolojisi ile çocuk müstehcenliği ve çocuk mahremiyetine dijital tehdit. In B. Kent, M. K. Baş, & M. Samar (Eds.), *İnternet Hukukunda Çocuğun Korunması ve Mahremiyeti* (pp. 195-213). Adalet Yayınevi.
- Korkmaz, İ. (2017). *Kişisel verilerin ceza hukuku kapsamında korunması*. Seçkin Yayıncılık
- Küzeci, E. (2019). *Kişisel verilerin korunması*. Turhan Kitapevi.
- Stanford University. (2024). *AI index report 2024*. <https://aiindex.stanford.edu/report/>
- Sütlüoğlu, T. (2015). Sosyal paylaşım ağlarında gençlerin sosyalleşme ve kimlik inşası süreçleri: Facebook örneği. *Folklor/Edebiyat*, 21(83), 125-147.
- Şimşek, O. (2008). *Anayasa hukukunda kişisel verilerin korunması*. Beta.
- Şirin, M. C. (2017). Fransa ve Türkiye'de korunması gereken çocuk ve çocuk koruma idaresinin tarihsel gelişimi. *Çocuk ve Medeniyet Dergisi*, 2(3), 43-69.
- Temir, E. (2020). Deepfake: Dezenformasyon çağında yeni dönem ve güvenilir haberciliğin sonu. *Selçuk İletişim*, 13(2), 1009-1024.
- Timurturkan, M. (2019). Ebeveynlik ve dijital dünya: Anneliğe ilişkin yaratılan yeni temsiller ve dayanışma örüntüleri. *Mediterranean Journal of Humanities*, 9(1), 315-333.
- Türk, G. D., & Demirci, E. (2016). Sanal dünyada dönüşen mahremiyet algısı: Instagram örneği. In 1st International Academic Research Congress (pp. 518-525). Pegem Akademi.
- Üstündağ, A. (2020). *Çocuk ve ekran: Dijital medya ve çocuk gelişimi*. Eğiten Kitap.
- Van Dijck, J. (2013). You have one identity: Performing the self on Facebook and LinkedIn. *Media, Culture & Society*, 35(2), 199-215.
- Warren, S., & Brandeis, L. (1890). The right to privacy. *Harvard Law Review*, 4(5), 193-220.
- Westerlund, M. (2019). The emergence of deepfake technology: A review. *Technology Innovation Management Review*, 9(11), 39-52.

Nexus Between Information Technology and Telecommunications: Academic Libraries' Direction

Bilgi Teknolojisi ve Telekomünikasyon Arasındaki Bağlantı: Akademik Kütüphanelerin Yönü

Olayinka MAKİNDE^{1*}
Adeleke University, Ede, Osun State, Nigeria

Temitope OLATUNJI²
Adeleke University, Ede, Osun State, Nigeria

Andrew Olukunmi
IGBINLOLA³
Federal Polytechnic, Ede, Osun State, Nigeria

Sarah vou GYANG⁴
National Open University of Nigeria, Abuja,
Nigeria

Geliş Tarihi/Received 24.05.2024
Kabul Tarihi/Accepted 20.06.2024
Yayın Tarihi/Publication Date 30.06.2024

Sorumlu Yazar/Corresponding author:
Olayinka MAKİNDE
E-mail:
makinde.olayinka@adelekeuniversity.edu.
ng

Cite this article: Makinde, O., Olatunji, T., Igbinalola, A. O., & vou Gyang, S. (2024). Nexus between information technology and telecommunications: Academic libraries'. *Education and Technology in Information Science*, 2(1), 25-36.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

ABSTRACT

The rapid advancement of Information Technology (IT) and telecommunications has transformed various aspects of modern society, including academic libraries. This research explores the nexus between IT, telecommunications and academic libraries and how their integration can foster an inclusive and equitable research environment within universities. It examines the historical development of IT and telecommunications, the evolving role of academic libraries in the digital era, and the challenges and opportunities posed by digital transformation. The study highlights the integration of IT and telecommunications in academic library services, such as digital collections, virtual reference and collaborative platforms, enabling remote access, interdisciplinary research and knowledge sharing. Strategies for enhancing research inclusion, such as investing in technological infrastructure, promoting open access initiatives and providing digital literacy training are discussed. Successful implementation examples from Nigerian academic libraries are presented, demonstrating the practical application of these technologies. Additionally, the research examines emerging trends and technologies and proposes strategies for academic libraries to adapt and remain relevant in the evolving landscape. The conclusion emphasizes the importance of collaboration among policymakers, researchers and library professionals to leverage the transformative potential of IT and telecommunications for research inclusion and societal progress.

Keywords: Information technology, telecommunications, academic libraries, digital transformation, research inclusion

Öz

Bilgi Teknolojisi (BT) ve telekomünikasyondaki hızlı ilerleme, akademik kütüphaneler de dahil olmak üzere modern toplumun çeşitli yönlerini dönüştürdü. Bu çalışmada BT, telekomünikasyon ve akademik kütüphaneler arasındaki bağı ve bunların entegrasyonunun üniversitelerde kapsayıcı ve eşitlikçi bir araştırma ortamını nasıl teşvik edebileceği araştırılmıştır. BT ve telekomünikasyonun tarihsel gelişimi, dijital çağda akademik kütüphanelerin değişen rolü ve dijital dönüşümün getirdiği zorluklar ve fırsatlar literatür bağlamında incelenmiştir. Çalışma, dijital koleksiyonlar, sanal referans ve işbirlikçi platformlar gibi akademik kütüphane hizmetlerinde BT ve telekomünikasyonun uzaktan erişim, disiplinler arası araştırma ve bilgi paylaşımına olanak sağlayan entegrasyonunu vurgulamaktadır. Teknolojik altyapıya yatırım yapmak, açık erişim girişimlerini teşvik etmek ve dijital okuryazarlık eğitimi sağlamak gibi araştırmaya katılımı artırmaya yönelik stratejiler tartışılmaktadır. Nijerya akademik kütüphanelerinden başarılı uygulama örnekleri sunularak bu teknolojilerin pratik uygulamaları gösterilmiştir. Ayrıca çalışmada, ortaya çıkan trendler ve teknolojiler incelenmiş ve akademik kütüphanelerin gelişen ortama uyum sağlamaları ve bu ortama uygun kalmaları için stratejiler önerilmiştir. Sonuçta, araştırma katılımı ve toplumsal ilerleme için BT ve telekomünikasyonun dönüştürücü potansiyelinden yararlanmak amacıyla politika yapıcılar, araştırmacılar ve kütüphane uzmanları arasındaki iş birliğinin önemi vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bilgi teknolojisi, telekomünikasyon, akademik kütüphaneler, dijital dönüşüm, araştırmaya katılım

Introduction

The rapid advancement in Information Technology (IT) and telecommunications has changed nearly every aspect of modern society, transforming the way we live, work and communicate. Information Technology encompasses the use of computers, software and networks to store, process and transmit data and information (Singh, 2021). Telecommunications, on the other hand, refers to the transmission of information over long distances using various technologies, such as telephone lines, radio waves and fiber optic cables (Umoren & Agwunobi, 2017). The convergence of IT and telecommunications has paved the way for innovations, such as the Internet, mobile devices and cloud computing, which have profoundly impacted global connectivity, information sharing and access to resources.

The Internet, in particular, has emerged as a powerful platform for communication, e-commerce and online collaboration enabling individuals and organizations to transcend geographical boundaries (Galiullina & Wright, 2021). Mobile devices, like smartphones and tablets, have further enhanced the connectivity of technology-driven gadgets, allowing users to access information and communicate virtually anywhere (Demir & Akpinar, 2018). Moreover, these technologies have played a crucial role in promoting knowledge exchange, fostering innovation and advancing scientific research across various disciplines (Hussain et al., 2017; Onyia, 2013). As such, understanding the significance of IT and telecommunications is essential for navigating the complexities of the 21st century and unlocking the potential for societal progress. The academic library stands as a major beneficiary of this discovery.

Academic libraries have long played a pivotal role in supporting the research endeavors of universities and scholarly communities. Traditionally, their primary functions centered around curating print collections, providing reference services and serving as a physical space for study and knowledge exploration (Olubiyo, 2022; Devan, 2020). However, the advent of digital technologies and the rapid dissemination of information have necessitated a transformation in the role of academic libraries. In the digital age, academic libraries have evolved to become vital hubs for facilitating access to a vast array of electronic resources, including e-books, e-journals and online databases (Baskar, 2017). They have embraced digital initiatives such as institutional repositories and open access publishing to promote the dissemination and preservation of scholarly works. Furthermore, academic libraries have expanded their services to encompass virtual

reference assistance, online information literacy instruction and digital scholarship support (O'Beirne, 2017).

As research practices become increasingly collaborative and interdisciplinary, academic libraries have adapted to foster knowledge sharing and interdisciplinary research collaborations. They provide specialized research support services, such as data management, research data curation, and bibliometric analysis to assist researchers in navigating the complexities of modern research workflows (Abubakar, 2017). Moreover, academic libraries have taken on the role of promoting inclusive and equitable access to information and research resources. By embracing initiatives such as open educational resources (OERs) and advocating for open access policies, they strive to democratize access to knowledge and bridge the digital divide (Arthur et al., 2023; Juma et al., 2014). As such, academic libraries are well-positioned to contribute significantly to the advancement of knowledge and the fostering of an inclusive research environment within universities.

The convergence of IT, telecommunications and academic libraries presents a unique opportunity to enhance university research inclusion in the digital age. By leveraging the synergies between these three domains, academic institutions can democratize access to knowledge resources, facilitate global research collaborations and promote the dissemination of scholarly works (Aithal & Maiya, 2023; Rugu, 2015). This paper aims to explore the nexus among IT, telecommunications and academic libraries, and how their integration can foster an inclusive and equitable research environment within universities. It seeks to examine the role of digital technologies and communication networks in enabling remote access to library resources, supporting virtual research collaborations and facilitating open-access initiatives. Furthermore, the study will investigate the evolving functions of academic libraries as partners in the research lifecycle, highlighting their potential to bridge the digital divide and promote inclusive access to scholarly materials.

What Does This Paper Seek to Find Out?

Academic libraries play a crucial role in supporting university research and facilitating access to information resources for researchers and students (Bachynska et al., 2024). However, the rapid advancement of IT and telecommunications presents both opportunities and challenges for academic libraries in fulfilling their mission of research inclusion in the 21st century. A significant opportunity is the development and application of IT and telecommunications approaches in library operations, dissemination and access to information leading to

improved library services regarding the provision, distribution and transmission of information (Ofori & Asongu, 2021). On the other hand, a major drawback is the slow integration of digital resources and technologies by academic libraries in developing countries due to political and sociocultural challenges (Sahabi & Otobo, 2021). This paper examines the contemporary direction for academic libraries in leveraging IT and telecommunications to enhance university research inclusion. Specifically, the paper aims to address the following key questions:

1. How has the evolution of IT and telecommunications impacted the role and functions of academic libraries?
2. What are the challenges faced by academic libraries in adapting to the digital age and incorporating technology into their services?
3. How can IT and telecommunications be effectively utilized to enhance university research inclusion?
4. What are the potential benefits and limitations of integrating IT and telecommunications in academic libraries?
5. What are the best practices, case studies and lessons learned from successful implementations of technology in academic libraries?
6. What are the future trends and opportunities for academic libraries in leveraging IT and telecommunications for research inclusion?

By addressing these questions, this paper seeks to shed light on the current state of academic libraries in the context of IT and telecommunications and provide insights and recommendations for libraries to effectively embrace technology to the advantage of users who are either digital natives or digital immigrants and enhance their support for university research inclusion in the 21st century.

Historical Overview of IT and Telecommunications Development

The origins of IT and telecommunications can be traced back to the late 19th and early 20th centuries when groundbreaking inventions paved the way for the digital revolution. The telegraph, patented by Samuel Morse in 1837 was one of the earliest forms of telecommunication, enabling long-distance communication through the transmission of electrical signals over wires (CIT, 2024; Ghimire, 2020). The development of the telephone by Alexander Graham Bell in 1876 marked a significant milestone in telecommunications, allowing for the

transmission of voice over electrical wires (Mushiba, 2024). This invention laid the foundation for modern telephony and the eventual convergence of voice and data communications.

In the realm of computing, the analytical engine designed by Charles Babbage in the 1830s is considered a precursor to modern computers, although it was never fully constructed during his lifetime (Green, 2005). It was not until the mid-20th century that the first electronic general-purpose computers, such as the ENIAC (Electronic Numerical Integrator and Computer) and the UNIVAC I (Universal Automatic Computer) were developed (Brown, 2023; Sen & Agarwal, 2020). The advent of semiconductor technology and the invention of the integrated circuit by Jack Kilby and Robert Noyce in the late 1950s paved the way for the miniaturization of electronic components, leading to the development of smaller, more powerful and more efficient computers (Dixon, 2015). This technological breakthrough laid the foundation for the personal computer revolution of the 1970s and 1980s, with the introduction of iconic machines like the Apple II and the IBM PC (Sen & Agarwal, 2020).

Concurrent with the advancements in computing, telecommunications continued to evolve with the development of satellite communications in the 1960s, enabling global communication and broadcasting. The launch of the first commercial communications satellite, Telstar 1, in 1962, marked the beginning of the satellite communication era. The 1970s and 1980s witnessed the birth of the Internet, which originated from the ARPANET (Advanced Research Projects Agency Network), a project funded by the U.S. Department of Defense (Niehenke, 2014). This decentralized network of interconnected computers laid the groundwork for the modern Internet, facilitating the exchange of data and information on an unprecedented scale.

The 1990s saw the widespread adoption of the World Wide Web, which revolutionized the way information was shared and accessed over the Internet (Liu & Yuan, 2015). This period also witnessed the commercialization of the Internet and the rise of e-commerce, marking a significant shift in the way businesses operate. The 21st century has been characterized by the rapid proliferation of mobile devices, such as smartphones and tablets, enabled by the development of high-speed wireless networks and the widespread adoption of cloud computing (Gill et al., 2024; Božanić & Sinha, 2021; Pahlavan & Krishnamurthy, 2021). These advancements have further transformed the way we communicate, access information, and conduct business, blurring the boundaries between personal and professional

spheres. Throughout this historical journey, IT and telecommunications have evolved hand-in-hand with every advancement paving the way for new possibilities and innovations. From the early days of telegraphs and telephones to the modern era of the Internet, mobile devices and cloud computing, these technologies have revolutionized nearly every aspect of human existence, shaping the way we live, work and interact with the world around us, including the library.

The digital age has witnessed rapid and transformative advancements in various technologies that have reshaped the way we live, work, and communicate (Collins & Halverson, 2018). At the forefront of these advancements are the Internet, mobile devices and cloud computing. The Internet, a global network of interconnected computer networks, has revolutionized the way we access, share, and consume information. Its widespread adoption and continuous evolution have given rise to numerous applications and services, such as e-commerce, social media, and online collaboration platforms. Mobile devices, including smartphones and tablets, have become ubiquitous, enabling users to stay connected and access information from virtually anywhere (Teoh et al., 2021). The convergence of mobile computing and high-speed wireless networks has facilitated the development of mobile applications, fostering new business models and transforming industries (Galiullina & Wright, 2021).

Cloud computing, which involves the delivery of computing resources (for instance, storage, processing power and software) over the Internet, has emerged as a game-changer in the digital landscape (Surianarayanan & Chelliah, 2019). By offloading computing tasks to remote servers, cloud computing offers scalability, cost-efficiency, and enhanced accessibility to computing resources (Alanezi, 2018). These digital technologies have not only transformed personal and professional spheres but have also had a profound impact on various sectors, including education, healthcare, finance and entertainment. They have enabled new forms of collaboration, data analysis and service delivery, driving innovation and reshaping all industries. As these technologies continue to evolve and converge, their impact on society is expected to become even more significant, paving the way for new opportunities and challenges in the digital era. The advancements in digital technologies, particularly the Internet, mobile devices, and cloud computing, have profoundly impacted various aspects of data management, information access and communication channels (Ramsden et al., 2021; Botta et al., 2016).

Data management has undergone a significant

transformation, with the increasing volume, variety, and velocity of data generated by digital technologies posing new challenges and opportunities. The advent of big data analytics and the ability to process and extract insights from large datasets have enabled organizations to make data-driven decisions and drive innovation (Kumar, 2023). However, this has also necessitated the development of effective data management strategies, including data storage, security and governance practices. Information access has been democratized by the widespread availability of digital resources and the Internet (Balkin, 2017). Individuals and organizations can now access a vast array of information from anywhere in the world, breaking down geographical barriers and fostering knowledge sharing (Moloi et al., 2024). Academic libraries have played a pivotal role in facilitating access to digital resources, such as e-books, e-journals and online databases, enabling researchers and students to access scholarly materials remotely (Olubiyo, 2022).

Communication channels have evolved significantly, moving beyond traditional means such as telephone and postal services. The Internet and mobile devices have enabled real-time communication and collaboration through various channels, including email, instant messaging, video conferencing, and social media platforms (Martin et al., 2022). These digital communication channels have facilitated global connectivity, enabling individuals and organizations to communicate and collaborate across borders and time zones. Furthermore, the convergence of IT and telecommunications has given rise to unified communications systems, which integrate various communication channels into a single platform, enhancing productivity and streamlining communication processes (Wang et al., 2019). Voice over Internet Protocol (VoIP) technology has also emerged, allowing voice communication to be transmitted over the Internet, reducing costs and enabling seamless integration with other communication channels (Chakraborty et al., 2019). However, the proliferation of digital technologies and the ease of information access have also raised concerns about cybersecurity, privacy and data protection (Sule et al., 2021). As more sensitive information is shared and stored digitally, robust security measures and data governance practices are crucial to mitigate risks and ensure the responsible use of these technologies. Overall, the impact of digital technologies on data management, information access, and communication channels has been transformative, reshaping the way we handle data, access knowledge and communicate with one another, while also presenting new challenges and opportunities that require careful consideration and management.

Academic Libraries in The Digital Era

Academic libraries have long been regarded as the heart of scholarly pursuits within educational institutions, serving as repositories of knowledge and facilitating intellectual exploration. Traditionally, their primary functions have centered on curating and preserving physical collections of books, journals, and other print materials (Maiwada, 2019). One of the core services offered by academic libraries has been providing access to these extensive collections, enabling researchers, students, and faculty members to retrieve relevant materials for their academic endeavors. This involved maintaining comprehensive catalogs and indexing systems, as well as ensuring the proper organization and shelving of resources for easy retrieval (Adeniran, 2017).

In addition to collection management, academic libraries have served as a physical space for study, research and intellectual discourse. They have provided designated areas for quiet individual study, collaborative group work and specialized research facilities such as archives and special collections. Reference services have been an integral part of academic libraries, offering guidance and assistance to users in locating and utilizing information resources (Bandyopadhyay & Boyd-Byrnes, 2016). Librarians have played a crucial role in this regard, providing specialized subject expertise and research consultation to support the information needs of students, faculty and researchers.

Furthermore, academic libraries have traditionally been involved in information literacy initiatives, equipping users with the necessary skills to effectively locate, evaluate and utilize information resources (Rafi et al., 2019). These efforts have aimed to foster critical thinking, research skills and lifelong learning among the academic community. Beyond these core functions, academic libraries have also served as cultural hubs, hosting exhibitions, lectures and other educational events that promote intellectual curiosity and foster a sense of community within the academic setting (O'Donnell & Anderson, 2022). While the traditional roles of academic libraries have centered on physical collections and spaces, the advent of digital technologies has necessitated a significant transformation in their functions and services as they adapt to the changing needs of the academic community in the digital age.

Challenges Posed by Digital Transformation on Academic Libraries

The digital revolution has brought about unprecedented changes in the way information is created, disseminated and accessed, posing significant challenges for academic

libraries as they strive to adapt and remain relevant in the digital age. One of the primary challenges faced by academic libraries is the management and curation of digital resources (Masinde et al., 2021). The proliferation of electronic resources, such as e-books, e-journals, and online databases, has necessitated the development of robust systems for acquisition, organization and preservation (Ibrahim & Tukur, 2023). Ensuring seamless access to these resources while navigating complex licensing agreements and copyright issues has become increasingly complex.

Another challenge lies in the shift towards digital scholarship and the growing demand for specialized research support services (O'Beirne, 2017). Academic libraries are expected to assist with data management, research data curation and bibliometric analysis requiring new skillsets and expertise among library professionals. The rise of open access publishing and the push for democratizing access to scholarly materials have also presented challenges for academic libraries (Knöchelmann, 2021). While promoting open access aligns with their mission of facilitating knowledge sharing, navigating the complexities of open access policies, funding models, and institutional repositories requires significant resources and expertise. Additionally, the digital transformation has necessitated changes in the physical spaces and services provided by academic libraries (Moonasar & Ngoepe, 2023). As more resources become available digitally, there is a need to repurpose physical spaces to accommodate evolving user needs, such as collaborative workspaces, multimedia production facilities, and technology-rich learning environments.

Ensuring adequate funding and resource allocation for these digital initiatives remains a persistent challenge, particularly in the face of budgetary constraints and competing priorities within academic institutions. Furthermore, the rapid pace of technological change and the emergence of new digital tools and platforms demand continuous professional development and training for library staff to keep up with the evolving digital landscape. Amidst these challenges, academic libraries must strike a balance between embracing digital transformation and preserving their traditional roles, while adapting their services and resources to meet the changing needs of the academic community in the digital era.

Opportunities For Innovation and Adaptation For Academic Libraries in The Digital Era

The digital transformation has posed significant challenges for academic libraries and it has also opened up a myriad of

opportunities for innovation and adaptation, allowing them to redefine their roles and services to better meet the evolving needs of the academic community. One of the most promising opportunities lies in the realm of digital scholarship and research support services. By leveraging their expertise in information management and scholarly communication, academic libraries can position themselves as valuable partners in the research lifecycle (Cox, 2021). This includes offering services such as research data management, data curation, bibliometric analysis, and digital publishing support, enabling researchers to navigate the complexities of modern research workflows.

Another area of opportunity is the integration of emerging technologies into library services and spaces. Academic libraries can explore the potential of virtual and augmented reality, artificial intelligence and other cutting-edge technologies to enhance user experiences, provide immersive learning environments, and facilitate innovative forms of knowledge discovery and dissemination. The proliferation of digital resources and the shift towards open access have created opportunities for academic libraries to champion initiatives that promote inclusive and equitable access to information. By advocating for open educational resources (OERs), institutional repositories, and open-access publishing models, academic libraries can play a pivotal role in democratizing access to knowledge and reducing financial barriers for students and researchers.

Furthermore, the digital era has opened up new avenues for collaboration and resource sharing among academic libraries. Through consortia and collaborative initiatives, libraries can leverage shared resources, expertise, and technological infrastructures, enabling them to provide more comprehensive services and support to their user communities. Adapting physical spaces to accommodate evolving user needs is another opportunity for academic libraries. By repurposing spaces for collaborative work, multimedia production, and technology-enabled learning, libraries can foster a dynamic and engaging environment that supports diverse learning styles and research practices.

To seize these opportunities, academic libraries must embrace a culture of continuous learning, innovation, and adaptation. This may involve developing new skills and competencies among library professionals, fostering partnerships with campus stakeholders, and engaging in ongoing assessment and evaluation of user needs and service models. By capitalizing on the opportunities presented by the digital era, academic libraries can reaffirm their relevance and reinvent themselves as dynamic hubs of knowledge creation, dissemination and preservation, supporting the academic community in the 21st century.

Integration of IT and Telecommunications in Academic Library Services

The convergence of IT and telecommunications has revolutionized the way academic libraries deliver services and resources to their user communities. By leveraging these technologies, libraries have been able to enhance access, facilitate collaboration and provide innovative services that support the evolving needs of researchers, students and faculty members. One of the most significant integrations of IT and telecommunications in academic libraries is the provision of digital collections and resources. Libraries have embraced the transition from physical to electronic formats, offering vast repositories of e-books, e-journals, online databases and other digital materials (Akinola, 2022; Rahman & Khare, 2020). This integration has enabled remote access to library resources, allowing users to access information from anywhere with an internet connection, transcending geographical barriers. Academic libraries have integrated various online research tools and databases to support scholarly endeavors. These include citation management software, bibliographic databases and subject-specific research portals that facilitate literature searches, reference management and data analysis. By leveraging IT and telecommunications, libraries can provide seamless access to these resources, enabling researchers to streamline their workflows and enhance productivity. The integration of IT and telecommunications has enabled academic libraries to offer virtual reference and information literacy services, expanding their reach beyond physical boundaries. Through online chat systems, video conferencing and web-based tutorials, libraries can provide real-time assistance and instructional support to users remotely. This has become particularly valuable for distance learners and researchers working off-campus, ensuring equitable access to library services and resources.

IT and telecommunications have also facilitated collaboration and knowledge sharing among researchers and scholars. Academic libraries have implemented collaborative platforms, such as institutional repositories and research data management systems that enable the dissemination and preservation of scholarly works and research data. Additionally, libraries can leverage videoconferencing and online collaboration tools to support remote research teams, enabling seamless communication and knowledge exchange across geographical boundaries. As academic libraries continue to embrace the integration of IT and telecommunications, they are well-positioned to support the evolving needs of the research community, fostering interdisciplinary collaborations, promoting open access and democratizing access to knowledge resources on a global scale.

Strategies for Enhancing Research Inclusion in Academic Libraries

In the contemporary landscape of academic libraries, the integration of IT and telecommunications has become imperative for fostering research inclusion. To ensure that academic libraries effectively support university research in the 21st century, several strategies can be implemented:

1. Investment in technological infrastructure: Academic libraries need to prioritize investments in robust technological infrastructure that supports seamless access to digital resources, collaboration tools and telecommunications networks (Martzoukou, 2021). This includes upgrading network bandwidth, enhancing Wi-Fi connectivity and adopting cloud-based platforms for data storage and sharing.

2. Digital resource accessibility: Academic libraries should prioritize the digitization of research materials and scholarly resources to ensure universal access for researchers (Nneji, 2018). This involves creating digital repositories, digitizing rare collections and providing online access to journals, databases and e-books. Additionally, libraries should ensure that digital resources are accessible to users with disabilities, thereby promoting inclusivity.

3. Collaborative research spaces: Academic libraries should create collaborative research spaces equipped with advanced IT and telecommunications facilities to facilitate interdisciplinary research collaboration (Cox, 2021). These spaces can include multimedia labs, virtual reality (VR) facilities, video conferencing rooms and data visualization tools. By fostering an environment conducive to collaboration, academic libraries can facilitate cross-disciplinary research initiatives and knowledge exchange among researchers.

4. Integration of emerging technologies: Academic libraries should proactively integrate emerging technologies such as artificial intelligence (AI), machine learning, and block chain into their services to enhance research inclusion (Opele, 2023; Okunlaya et al, 2022). For instance, AI-powered discovery tools can help researchers efficiently navigate vast amounts of scholarly literature, while block chain technology can be leveraged to ensure the authenticity and integrity of research data and publications.

5. Promotion of open access initiatives: Academic libraries should advocate for open access initiatives and support the dissemination of scholarly research outputs without access barriers (Siyao et al., 2017). This involves partnering with

faculty members to promote open access publishing models, establishing institutional repositories for preprints and postprints and negotiating transformative agreements with publishers to make scholarly content freely accessible to researchers worldwide.

6. Digital literacy and research skills training: Academic libraries should offer comprehensive training programs and workshops to enhance researchers' digital literacy skills and research capabilities (Yevelson-Shorsher, 2018). These programs can cover topics such as information literacy, data management, research ethics, copyright compliance and citation management. By empowering researchers with the necessary skills and competencies, academic libraries can promote a culture of lifelong learning and scholarly inquiry.

7. User-centered design and feedback mechanisms: Academic libraries should adopt a user-centered approach to design services and resources that meet the evolving needs and preferences of researchers (Bergstrom-Lynch, 2019; Okocha & Eyiolorunshe, 2017). This involves soliciting feedback from library users through surveys, focus groups and user experience assessments to identify areas for improvement and innovation. By actively engaging with stakeholders, academic libraries can tailor their offerings to better support research inclusion and academic success.

Examples of Successful Implementation of IT and Telecommunications in Academic Libraries in Nigeria

Nigerian academic libraries have recognized the importance of integrating IT and telecommunications into their services to enhance access to resources, improve service delivery and support the research endeavors of their user communities. Several institutions have made significant strides in this regard, implementing innovative solutions and leveraging digital technologies to meet the evolving needs of students, researchers and faculty members.

The Kenneth Dike Library at the University of Ibadan has been at the forefront of digital transformation in Nigerian academic libraries. The library has implemented a comprehensive digital library management system, providing access to a vast collection of electronic resources, including e-books, e-journals and online databases (Ojo & Otulugbu, 2016). Users can remotely access these resources through the library's online portal, facilitating research and learning from anywhere with an internet connection. Additionally, the library has embraced virtual reference services, enabling users to seek assistance from librarians through online chat, email and video

conferencing. This has proven particularly valuable for distance learners and researchers working off-campus, ensuring equitable access to library support.

Similarly, the Covenant University Library has made significant strides in integrating IT and telecommunications into its services. The library has developed a robust institutional repository, known as CUlibrary, which serves as a platform for disseminating and preserving the university's research outputs. This initiative has not only increased the visibility and impact of Covenant University's research but has also facilitated knowledge sharing within the academic community. Another university implementing IT for the promotion of research inclusion in Nigeria is Ahmadu Bello University, Zaria. Ahmadu Bello University's virtual library is a pioneering initiative that leverages IT and telecommunications to provide seamless access to digital resources and online databases. The virtual library offers a user-friendly interface, advanced search capabilities, and personalized features to enhance the research experience for students, faculty and staff. Additionally, the library provides virtual reference services, online tutorials and research guides to support users in navigating digital resources effectively.

Emerging Trends and Technologies in IT And Telecommunications

The landscape of IT and telecommunications is continually evolving, presenting academic libraries with both opportunities and challenges. Emerging trends and technologies include artificial intelligence (AI), machine learning, the Internet of Things (IoT), block chain and augmented reality (AR). These technologies have the potential to revolutionize the way academic libraries manage, disseminate and preserve scholarly information. Additionally, advancements in cloud computing, big data analytics and digital preservation techniques are reshaping the way academic libraries store, access and share research data and scholarly resources.

The adoption of emerging technologies in IT and telecommunications has the potential to significantly impact academic libraries and university research. These technologies can enhance research discovery, facilitate interdisciplinary collaboration, and improve access to scholarly resources. However, they also pose challenges related to data security, privacy and digital preservation. Academic libraries must navigate these complexities while striving to maintain high standards of service delivery, accessibility and inclusivity for researchers.

Strategies For Academic Libraries to Adapt and Remain

Relevant

In the era of rapid technological advancement, academic libraries face the imperative to adapt and remain relevant in the evolving landscape of IT. To navigate this dynamic environment effectively, libraries must embrace innovation, prioritize user needs and foster collaboration across disciplines and institutions. One key strategy is to foster a culture of innovation within the library ecosystem. By encouraging staff to explore new ideas, experiment with emerging technologies and pursue creative solutions to challenges. Libraries can drive forward-thinking initiatives that enhance research support services and promote academic success.

Moreover, academic libraries should prioritize user-centered design principles to ensure that services, resources and spaces align with the diverse needs and preferences of library users. Understanding the evolving expectations of students, faculty, researchers and other stakeholders is essential for tailoring library offerings to meet their changing requirements effectively. This user-centric approach can inform the design of engaging and intuitive user experiences, fostering greater engagement and satisfaction among library patrons.

Furthermore, academic libraries should play an active role in promoting digital literacy and research skills among users. By offering workshops, training sessions and online tutorials on topics such as information literacy, data management and digital citizenship, libraries can empower users to navigate complex information landscapes, critically evaluate sources and utilize technology effectively in their academic pursuits. Collaboration and partnerships are also crucial strategies for academic libraries to remain relevant in the IT era. By forging alliances with other campus units, academic departments, research centers, and external stakeholders, libraries can leverage expertise, share resources and maximize the impact of their programs and services. Collaborative initiatives such as joint research projects, interdisciplinary seminars and shared collections can enhance the visibility and impact of academic libraries within the university community and beyond. Ultimately, by embracing innovation, prioritizing user needs, fostering collaboration and promoting digital literacy, academic libraries can adapt and thrive in the IT era. By continuously evolving and responding to the changing needs of their users and communities, libraries can fulfil their mission as essential partners in the research, teaching and learning enterprise.

Conclusion

The nexus between IT and telecommunications represents a pivotal paradigm shift in the contemporary direction of academic libraries towards fostering research inclusion in university settings in the 21st century. This research has explored the evolving role of academic libraries as dynamic hubs of knowledge creation, dissemination and discovery, driven by advancements in IT and telecommunications. It has become evident that academic libraries play a central role in supporting university research endeavors by integrating IT and telecommunications into their services and resources. From digital repositories and collaborative research spaces to open access initiatives and digital literacy programs, academic libraries have embraced innovative strategies to enhance research inclusion and promote academic collaboration across disciplinary boundaries.

Moreover, this paper has highlighted the importance of continuous investment in technological infrastructure, staff training and strategic partnerships to adapt to emerging trends and technologies in IT and telecommunications. By prioritizing user-centered design, promoting digital literacy and advocating for open access initiatives, academic libraries can empower researchers with the necessary skills and resources to thrive in the digital age. As we look to the future, the implications of this paper extend beyond the confines of academic libraries to policymakers, researchers and library professionals alike. Policymakers must recognize the critical role of academic libraries in advancing research inclusion and allocate resources accordingly to support technological innovation, open access initiatives and research collaboration. Researchers must actively engage with academic libraries to leverage digital resources, collaborate on interdisciplinary projects, and contribute to the advancement of knowledge. By embracing a culture of collaboration, innovation and ethical conduct, researchers can harness the transformative potential of IT and telecommunications to address pressing societal challenges and drive positive change.

Library professionals must remain vigilant, adaptable and forward-thinking in their approach to service delivery, resource management and strategic planning. By embracing emerging trends and technologies, fostering a culture of lifelong learning and advocating for the needs of their users, library professionals can ensure that academic libraries remain relevant, resilient, and responsive to the evolving needs of the university community.

The following recommendations are made based on the revelations from this paper:

1. Policymakers should prioritize investments in technological infrastructure, digital initiatives and research support services to enhance research inclusion, promote open access and foster academic collaboration.
2. Policymakers should develop policies and regulations that support the adoption of open access publishing models, encourage data sharing and promote the ethical use of digital resources in academic research.
3. Researchers should actively engage with academic libraries to leverage digital resources, collaborate on interdisciplinary research projects and contribute to the development of innovative solutions to pressing societal challenges.
4. Researchers should also advocate for open-access initiatives, support the dissemination of scholarly research outputs and adhere to ethical standards of research conduct.
5. Library and information professionals should embrace innovation, adapt to emerging technologies and anticipate future trends in IT and telecommunications to enhance research services and support academic endeavors.
6. Library and information professionals should also prioritize user-centered design, promote digital literacy and foster a culture of collaboration and innovation within academic libraries.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Yazarlar ortak katkı sunmuştur.

Çıkar Çatışması: Yazarlar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazarlar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: The authors made joint contributions to the creation of the study.

Conflict of Interest: The authors have no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The authors declared that this study has received no financial support.

References

- Abubakar, B. M. (2021). Library and information science (LIS) education in Nigeria: Emerging trends, challenges and expectations in the digital age. *Journal of Balkan Libraries Union*, 8(1), 57-67.
- Adeniran, A. (2017). *Introduction to library services*. <https://staff.run.edu.ng/oermedia/5233015675129.pdf>
- Aithal, P. S., & Maiya, A. K. (2023). Innovations in higher education industry—shaping the future. *International Journal of Case Studies in Business, IT, and Education (IJCSBE)*, 7(4), 283-311.
- Akinola, S. A. (2022). Management of academic library services in the 21st century digital dispensation. *Alexandria*, 32(2-3), 90-104.
- Alanezi, M. A. (2018). Factors influencing cloud computing adoption in Saudi Arabia's private and public organizations: a qualitative evaluation. *International Journal of Advanced Computer Science and Applications*, 9(4), 121-129.
- Arthur, P. L., Hearn, L., Ryan, J. C., Menon, N., & Khumalo, L. (2023). Making open scholarship more equitable and inclusive. *Publications*, 11(3), 41. <https://doi.org/10.3390/publications11030041>
- Bachynska, N., Horban, Y., Novalska, T., Kasian, V., & Gaisynuik, N. (2024). University library information resources as a basis for enhancing educational and professional programmes in information, library and archival studies. *Acta Informatica Pragensia*, 13(1), 1-23. <https://doi.org/10.18267/j.aip.229>
- Balkin, J. M. (2017). Digital speech and democratic culture: A theory of freedom of expression for the information society. In *Law and Society approaches to cyberspace* (pp. 325-382). Routledge.
- Bandyopadhyay, A., & Boyd-Byrnes, M. K. (2016). Is the need for mediated reference service in academic libraries fading away in the digital environment? *Reference Services Review*, 44(4), 596-626.
- Baskar, A. (2017). E-resources and its uses in library. *Journal of Critical Reviews*, 7(08), 3588-3592.
- Bergstrom-Lynch, Y. (2019). LibGuides by design: Using instructional design principles and user-centered studies to develop best practices. *Public Services Quarterly*, 15(3), 205-223.
- Botta, A., De Donato, W., Persico, V., & Pescapé, A. (2016). Integration of cloud computing and internet of things: A survey. *Future Generation Computer Systems*, 56, 684-700.
- Božanić, M., & Sinha, S. (2021). *Mobile communication networks: 5G and a vision of 6G*. Springer.
- Brown, B. (2023). *Computing Concepts for Information Technology: How computers really work*. Campers' Press.
- CIT. (2024). *The history of information technology: Past and present IT*. <https://www.complete-it.co.uk/the-history-of-information-technology/>
- Chakraborty, T., Misra, I. S., Prasad, R., Chakraborty, T., Misra, I. S., & Prasad, R. (2019). Overview of VoIP technology. *VoIP Technology: Applications and Challenges*, 1-24.
- Collins, A., & Halverson, R. (2018). *Rethinking education in the age of technology: The digital revolution and schooling in America*. Teachers College Press.
- Cox, J. (2021). Positioning the academic library within the institution: A literature review. *Positioning the Academic Library within the University*, 9-33.
- Demir, K., & Akpınar, E. (2018). The effect of mobile learning applications on students' academic achievement and attitudes toward mobile learning. *Malaysian Online Journal of Educational Technology*, 6(2), 48-59.
- Devan, N. N. (2020). *Role of academic libraries in research*. https://www.researchgate.net/publication/339473798_Role_of_Academic_Libraries_in_Research/citation/download
- Dixon, J. (2015). *A brief history of the computer*. John Dixon.
- Galiullina, L. I., & Wright, E. (2021). The influence of Internet – Communication on everyday speech. Special Number: Professional competencies for international university education, 9(2), e1002. <http://dx.doi.org/10.20511/pyr2021.v9nSPE2.1002>
- Ghimire, N. (2020). *Historical development of ICT*. https://www.researchgate.net/publication/344155798_Historical_Development_of_ICT
- Gill, S. S., Wu, H., Patros, P., Ottaviani, C., Arora, P., Pujol, V. C., ... & Buyya, R. (2024). Modern computing: Vision and challenges. *Telematics and Informatics Reports*, 100116. <https://doi.org/10.1016/j.teler.2024.100116>

- Green, C. D. (2005). Was babbage's analytical engine intended to be a mechanical model of the mind? *History of Psychology, 8*(1), 35-45.
- Hussain, I., Suleman, Q., & Shafique, F. (2017). Effects of Information and Communication Technology (ICT) on students' academic achievement and retention in chemistry at secondary level. *Journal of Education and Educational Development, 4*(1), 73-93.
- Ibrahim, N., & Tukur, B. (2023). Selection, acquisition and preservation of e-resources in academic libraries: A reflection of on information resources development and management. *International Journal of Research and Analytical Reviews, 10*(4), 853-862.
- Juma, I. W., Wekullo, C., & Wamukoya, J. (2014). The role of digital libraries in bridging the knowledge gap in Africa. *Mousaion: South African Journal of Information Studies, 32*(1), 64-83.
- Knöchelmann, M. (2021). The democratisation myth: Open Access and the solidification of epistemic injustices. *Science & Technology Studies, 34*(2), 65-89.
- Kumar, N. (2023). Harnessing the power of big data: Challenges and opportunities in analytics. *Tuijin Jishu/Journal of Propulsion Technology, 44*(2), 363-371.
- Lawal-Solarin, E. O. (2013). *The use of Information and Communication Technology (ICT) in academic libraries in Nigeria: A Case Study of Covenant University Library Ota, Nigeria*.
<https://core.ac.uk/download/pdf/18294899.pdf>
- Liu, S. M., & Yuan, Q. (2015). The evolution of information and communication technology in public administration. *Public Administration and Development, 35*(2), 140-151.
- Maiwada, U. (2019). Online education development and delivery: The role and functions of academic libraries. *SSRG International Journal of Economics and Management Studies (SSRG-IJEMS), 6*(6), 37-40.
- Martin, L., Hauret, L., & Fuhrer, C. (2022). Digitally transformed home office impacts on job satisfaction, job stress and job productivity. COVID-19 findings. *Plos One, 17*(3), e0265131.
- Martzoukou, K. (2021). Academic libraries in COVID-19: A renewed mission for digital literacy. *Library Management, 42*(4/5), 266-276.
- Masinde, J., Chen, J., Wambiri, D., & Mumo, A. (2021). Research librarians' experiences of research data management activities at an academic library in a developing country. *Data and Information Management, 5*(4), 412-424.
- Moloi, K. C., Lebelo, R. S., Dzvimbo, K. P., & Etbaigha, I. (2024). Knowledge management and learning organisation interrelationship towards organisational productivity: University of Technology, South Africa. *Gorteria, 64*(3), 2-20.
- Moonasar, A., & Ngoepe, M. (2023). Disruptive changes in the role of academic libraries and librarians: a case study of a university of technology in South Africa. *Innovation: Journal of Appropriate Librarianship and Information Work in Southern Africa, 2023*(67), 4-31.
- Mushiba, A. (2024). *The evolution of telecommunications: Connecting the world*.
https://www.researchgate.net/publication/378498637_Title_The_Evolution_of_Telecommunications_Connecting_the_World/citation/download
- Niehenke, E. C. (2014). Wireless communications: Present and future: Introduction to focused issue articles. *IEEE Microwave Magazine, 15*(2), 26-35.
- Nneji, K. O. (2018). Digitization of academic library resources: A case study of Donal E. U. Ekong Library. *Library Philosophy and Practice (e-journal)*, Article 1990.
<http://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/1990>
- O'Beirne, R. (2017). *Academic libraries, open access and digital scholarship—a Delphi study* [Doctoral dissertation, University of Sheffield]. University of Sheffield Theses and Dissertations Archive.
https://etheses.whiterose.ac.uk/20326/1/OBeirne_Final_EdD_Thesis9052018.pdf
- O'Donnell, P., & Anderson, L. (2022). The university library: Places for possibility. *New Review of Academic Librarianship, 28*(3), 232-255.
- Ofori, I. K., & Asongu, S. A. (2021). ICT diffusion, foreign direct investment and inclusive growth in Sub-Saharan Africa. *Telematics and Informatics, 65*, 101718.
- Ojo, R. A., & Otulugbu, O. (2016). Using ICT as a platform for effective information services delivery in information age: Kenneth Dike Library, University of Ibadan experience. *Information and Knowledge Management, 6*(6), 44-52.
- Okocha, F., & Eyiolorunshe, T. A. (2017). User centered libraries in Africa: The role of library 2.0 tools. *Journal of Applied Information Science and Technology, 10*(1), 85-90.

- Okunlaya, R. O., Syed Abdullah, N., & Alias, R. A. (2022). Artificial intelligence (AI) library services innovative conceptual framework for the digital transformation of university education. *Library Hi Tech*, 40(6), 1869-1892.
- Olubiyo, P. O. (2022). Roles of academic libraries in national development. *Library Philosophy and Practice (e-journal)*, Article 6714. <https://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/6714>
- Onyia, M. (2013). The impact of ICT on university students' academic studies. *Journal of Educational and Social Research*, 3(8), 105-109.
- Opele, J. K. (2023). The impact of emerging technologies on library education: A global perspectives. *University of Ibadan Journal of Library and Information Science*, 6(2), 191-213.
- Pahlavan, K., & Krishnamurthy, P. (2021). Evolution and impact of Wi-Fi technology and applications: A historical perspective. *International Journal of Wireless Information Networks*, 28, 3-19.
- Rafi, M., JianMing, Z., & Ahmad, K. (2019). Technology integration for students' information and digital literacy education in academic libraries. *Information Discovery and Delivery*, 47(4), 203-217.
- Rahman, R. M., & Khare, V. P. (2020). Electronic resources collection development in university libraries in the digital period: A theoretical study. *Journal of Information Management*, 7(2), 125-137.
- Ramsden, R., Colbran, R., Christopher, E., & Edwards, M. (2021). The role of digital technology in providing education, training, continuing professional development and support to the rural health workforce. *Health Education*, 122(2), 126-149.
- Rugu, V. C. (2015). Adoption of open access initiatives in dissemination of scholarly research by academic staff at selected universities in Kenya [Doctoral dissertation, University of Nairobi]. University of Nairobi Theses and Dissertations. http://erepository.uonbi.ac.ke/bitstream/handle/11295/94709/Rugut_Adoption%20of%20open%20access%20initiatives%20in%20dissemination%20of
- Sahabi, M. K., & Otobo, E. E. (2021). Academic library and challenges of service delivery in Nigerian universities in the digital era. *Information Impact: Journal of Information and Knowledge Management*, 12(2), 51-61. <https://dx.doi.org/10.4314/ijikm.v12i2.4>
- Sen, S. K., & Agarwal, R. P. (2020). Computing: birth, growth, exaflops computation and beyond. *Decision Making in Social Sciences: Between Traditions and Innovations*, 3-47.
- Singh, A., Shukla, V. K., Seth, A., & Sabitha, S. (Eds.). (2022). *ICT and data sciences*. CRC Press.
- Siyao, P. O., Whong, F. M., Martin-Yeboah, E., & Namamonde, A. (2017). Academic libraries in four Sub-Saharan Africa countries and their role in propagating open science. *IFLA journal*, 43(3), 242-255.
- Sule, M. J., Zennaro, M., & Thomas, G. (2021). Cybersecurity through the lens of digital identity and data protection: Issues and trends. *Technology in Society*, 67, 101734.
- Surianarayanan, C., & Chelliah, P. R. (2019). *Essentials of cloud computing*. Cham: Springer International Publishing.
- Teoh, Y. K., Gill, S. S., & Parlikad, A. K. (2021). IoT and fog-computing-based predictive maintenance model for effective asset management in Industry 4.0 using machine learning. *IEEE Internet of Things Journal*, 10(3), 2087-2094.
- Wang, P., Zhang, J., Zhang, X., Yan, Z., Evans, B. G., & Wang, W. (2019). Convergence of satellite and terrestrial networks: A comprehensive survey. *IEEE access*, 8, 5550-5588.
- Umoren, P. T., & Agwunobi, J. N. (2017). Communication in academic libraries: an assessment of university of Calabar library technique in information services delivery. *Global Journal of Educational Research*, 16(1), 47-54.
- Yvelson-Shorsher, A., & Bronstein, J. (2018). Three perspectives on information literacy in academia: Talking to librarians, faculty, and students. *College & Research Libraries*, 79(4), 535.